

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Výchovné postoje pěstounů

bakalářská práce

Autor práce: Adéla Fialová
Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Vedoucí práce: Mgr. Jolana Bucková

Datum odevzdání práce: 3. května 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne (datum)

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce Mgr. Jolaně Buckové za vedení práce a rady při psaní. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří mi věnovali svůj volný čas.

Abstrakt

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče a upravuje ji zákon o rodině. (zákon č 94/1963 Sb. v platném znění). Pěstounskou péči kontroluje a garantuje stát. Děti vhodné do pěstounské péče jsou děti, které nejsou právně volné, a tudíž nemohou být svěřeny do adopce. Do pěstounské péče se obvykle umisťují starší děti nebo děti s postižením. Pěstounská péče zaniká zletilostí dítěte. Pokud se dítě připravuje na budoucí povolání, může pěstounská péče trvat do 26 let jeho věku. Pěstounská péče může být vykonávána skupinově nebo individuálně.

V prvních kapitolách na téma: výchovné postoje pěstounů se věnuji rodině a atmosféře v ní. V dalších kapitolách popisuji formy náhradní rodinné péče – opatrovnictví, poručenství, osvojení neboli adopce a pěstounská péče, kde se také zmiňuji o historii náhradní rodinné péče a o zprostředkování osvojení a pěstounské péče. Jednu kapitolu věnuji biologickým rodičům svěřených dětí, protože svěřené děti v pěstounské péči a biologická rodina mají právo být spolu v kontaktu. V několika kapitolách se věnuji výchově, kde se podrobně rozepisuji o výchovných prostředcích a to o odměně a trestu. Dále se v kapitole o výchově věnuji tématu rodičovských postojů k dítěti (a to jsou postoje účinné a postoje, které jsou velmi často neúčinné), výchovným stylům a přístupu rodičů k dítěti. Půl stránky věnuji kapitole s názvem pravidla, kde zmiňuji důležitost pravidel a různé oblasti, ve kterých se pravidla vyskytují. Jednu kapitolu věnuji konfliktům a jejich řešení, kde píšou o různých způsobech, jak konflikt řešit. Protože se do pěstounské péče umisťují i děti se zdravotním postižením, v závěru teoretické části bakalářské práce se zabývám kapitolou s názvem děti s postižením v pěstounských rodinách, a to konkrétně Downovým syndromem a autismem.

Pro výzkumnou část jsem zvolila kvalitativní metodu a rozhovory s respondenty jsem prováděla pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Respondenty bylo celkem šest pěstounských rodin. Rozhovory jsem se souhlasem respondentů nahrávala na diktafon a poté přepisovala. Jediné kritérium, které rozhodovalo o respondentech, bylo to, že respondenti musí být v současné době pěstouny a musí mít v pěstounské péči alespoň jedno svěřené dítě.

Ve výzkumné části jsem si zvolila tyto cíle:

1. Zjistit vědomé i nereflektované výchovné postoje pěstounů.
2. Dílčím cílem je zachytit kontext změn a vývoje výchovných postojů pěstounů.

K dosažení těchto cílů jsem formulovala tyto výzkumné otázky:

1. Jaké styly výchovy používají pěstouni při výchově svěřených dětí.
Polovina respondentů se shodla na tom, že ve výchově jsou důležitá pravidla a hranice, které se mají dodržovat. Ve výchově dětí se pěstouni snaží o demokratickou výchovu.
2. Jaké používají pěstouni odměny či tresty.
Pěstouni uvádějí, že porušení pravidel trestají zákazem oblíbené činnosti, například televize nebo počítače. Pěstouni se shodli, že přísné tělesné (fyzické) tresty nepoužívají, kromě občas nějakého pohlavku.
3. Existují odlišnosti ve výchově biologických dětí a svěřených dětí do pěstounské péče.
Všechny pěstounské rodiny se shodly, že rozdíly ve výchově biologických a svěřených dětí nedělají. Ale zároveň většina pěstounů si myslí, že obecně pěstouni rozdíly mezi biologickými dětmi a svěřenými dětmi dělají, například oblečením, a že u některých je to hodně vidět. Dvě pěstounky uvedly, že by měl být rozdíl v přístupu, ve smyslu, že ne vše se může svěřených dětem říci narovinu.

Závěr mé bakalářské práce končím diskuzí, kde se ještě jednou vracím k výsledkům z výzkumné části mé bakalářské práce.

Má bakalářská práce poskytuje autentické zkušenosti pěstounů.

Abstract

Foster care is a form of foster care and it regulates family law (Foster care is a form of foster care and it regulates family law). Foster care controls and guarantees the State. Children suitable for foster care are children which are legally free, and therefore can not be entrusted to adoption. To foster care are usually placed older children or children with disabilities. Foster care expires at legal age of the child. If the child prepares for a future job, foster care can take up to 26 years of age. Foster care can be performed in groups or individually.

In the first chapters on the topic: educational attitudes of foster parents I deal with family and the atmosphere in it. In the other chapters I describe forms of foster care - custody, guardianship, adoption or foster care and adoption, where I also mention the history of foster care and intermediation of adoption and foster care. One chapter I deal to biological parents of the children because foster children in foster care and biological family have the right to be in contact. In a few chapters I deal to education, where I write in detail about educational resources and of reward and punishment.

In addition, in the chapter on education I deal with parental attitudes toward child. In half page I deal chapter titled rules, where I mention the importance of the rules and the various areas in which there are rules. One chapter I devote to conflicts and their solutions, where I write about the different ways to solve the conflict. Because they are placed in foster care the children with disabilities, at the end of the theoretical part of the thesis I deal with chapter named: the children with disabilities in foster families, and specifically down syndrome and autism.

I choosed a qualitative method for the research project and I performed interviews with respondents with half structured interview. The respondents were six foster families. I recorded interviews on the recorder with the consent of the respondents and then transcribed . The only criterion to decide on the respondents was that the respondents must be currently foster parents and be in foster care for at least one foster child.

In the research section I have chosen the following objectives:

1. The objective is to establish a conscious and unexplored educational attitudes of foster parents
2. The operational objective is to capture the context changes and the development of educational attitudes of foster parents.

To achieve these objectives, I formulated the following research questions:

1. Which styles of education do foster parents use in the upbringing of the children?

Half of the respondents agreed that in education are important rules and boundaries that should be respected. In the education of children with foster parents attempt to a democratic approach.

2. Which rewards or punishments do foster parents use?

Foster parents report that violations of the rules are punished by a ban on popular activities, such as television or computers. Foster parents agreed that physical punishment don't use, except for an occasional slap.

3. Do exist differences in education of biological children and conferred on the children in foster care?

All foster families have agreed that they don't make differences in education, biological and conferred on the children. But also the majority of foster parents think that generally foster parents make the differences between biological children and the children entrusted, for example, as clothes, and that for some it is a lot to see. Two guardians indicated that there should be a difference in approach, in the sense that not everything should be entrusted children to say straight.

The conclusion of my bachelor thesis I finish discussion, where I return again to the results of the research part of the thesis. This thesis provides an authentic experience of foster parents

Obsah

I. Úvod	11
II. Teoretická část	12
1. Rodina	12
1.1 Podoby rodin	13
1.2 Atmosféra rodiny	13
2. Náhradní rodinná péče	15
2.1 Historie náhradní rodinné péče	15
2.2 Zprostředkování osvojení a pěstounské péče	15
2.3 Poručenství	16
2.4 Opatrovnictví	16
2.5 Osvojení	17
2.6 Pěstounská péče	18
2.6.1 Individuální pěstounská péče	19
2.6.2 Skupinová pěstounská péče	20
3. Biologičtí rodiče svěřených dětí	21
4. Výchova	23
4.1 Výchovné styly	23
4.2 Nežádoucí výchovné postupy rodičů	25
4.3 Rodičovské postoje	25
4.3.1 Model dvou dimenzí	26
4.3.2 Účinné výchovné postoje	26
4.3.3 Často neúčinné postoje	27
4.4 Přístup rodičů k dítěti	28
4.5 Výchovné prostředky	29
4.5.1 Odměna	29
4.5.2 Trest	30
4.6 Pravidla	32
5. Konflikty	33
5.1 Hádky mezi dětmi	33

5.2 Hádky mezi rodiči	33
5.3 Stupně konfliktů	34
5.4 Zvládání konfliktů	35
6. Děti s postižením v pěstounských rodinách.....	37
6.1 Downův syndrom	37
6.2 Autismus.....	37
III. Empirická část.....	39
7. Výzkum.....	39
7.1 Cíle a výzkumné otázky	39
7.2 Výzkumná metoda.....	39
7.3 Popis metody výběrů	43
7.4 Charakteristika respondentů	44
7.5 Průběh rozhovorů	47
7.6 Prezentace výsledků	49
7.7 Interpretace výsledků.....	60
IV. Diskuze	62
V. Závěr	64
VI. Zdroje.....	66
VII. Klíčová slova.....	69

Seznam použitých zkratek

PP	pěstounská péče
DD	dětský domov
KÚ	kojenecký ústav
BD	biologické děti
PPP	pedagogicko psychologická poradna

I. Úvod

V mé bakalářské práci se budu zabývat výchovnými postoji pěstounů. Toto téma jsem si vybrala proto, že mě náhradní rodinná péče zajímá. Tímto tématem se chci zabývat proto, že si myslím, že je to velmi aktuální téma. Je mnoho dětí, které jsou v náhradní rodinné péči, konkrétně v pěstounské péči. A výchovné postoje pěstounů je zajímavé téma, o kterém bych se chtěla dozvědět více. Z mého výzkumu bych se chtěla dozvědět více o pěstounských rodinách a o výchově svěřených dětí.

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče a upravuje ji zákon o rodině. Pěstounskou péči (dále jen PP) kontroluje a garantuje stát. Děti vhodné do PP jsou děti, které nejsou právně volné, a tudíž nemohou být svěřeny do adopce. Do pěstounské péče se obvykle umisťují starší děti nebo děti s postižením. PP zaniká zletilostí dítěte. Pokud se dítě připravuje na budoucí povolání, může PP trvat do 26 let jeho věku. PP může být vykonávána skupinově nebo individuálně.

Cílem mé práce je zjistit vědomé i nereflektované výchovné postoje pěstounů a dílčím cílem je zachytit kontext změn a vývoje výchovných postojů pěstounů.

V prvních kapitolách teoretické části mé bakalářské práce se budu zabývat rodinou a poté náhradní rodinnou péčí, kde se dotknu čtyř typů náhradní rodinné péče, konkrétně poručenství, opatrovnictví, osvojení neboli adopce a pěstounské péče. V této kapitole se také zmíním o historii náhradní rodinné péče a o zprostředkování osvojení a pěstounské péče. V jedné z kapitol se věnuji biologickým rodičům svěřených dětí v pěstounské péči, protože svěřené děti a biologická rodina mají právo na kontakt. Dále přiblížím výchovu a její styly, rodičovské postoje (účinné výchovné postoje a často neúčinné postoje) nebo také výchovné prostředky, kterými jsou odměna a trest. V závěru teoretické části mé bakalářské práce se dotknu zdravotního postižení dětí v kapitole s názvem děti s postižením v pěstounských rodinách.

II. Teoretická část

1. Rodina

Děti, které nemají možnost vyrůstat ve své biologické rodině, mohou být umístěny do pěstounské péče. V rodině žijí společně s pěstouny, biologickými dětmi pěstounů, případně s dalšími členy (například prarodiče). Tvoří společně rodinu, a tak chci přiblížit téma rodiny.

Rodinu můžeme chápat jako malou instituci, která plní důležité a těžko nahraditelné funkce. Výchovu zdravých a emocionálně stabilních dětí garantuje zdravá rodina. Právě rodina má na vývoj a výchovu dítěte nezastupitelný význam. V dnešní společnosti jsou nároky a požadavky na rodinu stále vzrůstající. Rodina funguje jako opěrný bod, kam se mohou členové rodiny uchýlit. (Rodina, 2008 – 2011, online)

Rodina je chápána jako soužití manželského páru a jejich svobodných dětí. O širší rodině se mluví, v případě soužití dalších členů, jako jsou prarodiče, strýcové, tety a další (Sekot, 2006)

Sobotková uvádí, že *„rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů.“* (Sobotková, 2001, s. 22) O rodině můžeme také hovořit, pokud mezi blízkými lidmi jsou intenzivní psychologické a emocionální vazby, i když je to např. náhradní rodina. (Sobotková, 2001)

Každá rodina má své způsoby, jak řešit určité problémy a zvládat úkoly. Rodina tvoří síť, která má vzájemně propojené vztahy. V rodině je několik subsystémů. Jsou to subsystém manželský nebo partnerský, rodič-dítě a subsystém sourozenecký. Dobře fungující rodina by měla mít přesně stanovené hranice, které musí členové dodržovat a respektovat. (Sobotková, 2001)

Rodina by měla plnit určité funkce. Je to například narození dítěte a také pečovat o něj a vychovávat ho. Další důležitou funkcí je ekonomická funkce, zajištění rodiny. Rodina má členům zajistit pomoc v každodenních situacích a ochranu. Dále rodina plní funkce výchovné, biologické a uspokojování potřeb. (Čáp, 1993) Procházka ve své

knize sociální pedagogika uvádí tyto funkce: Biologicko – reprodukční, sociálně – ekonomická, výchovná, socializační, emocionální, ochranná a domestikační – „*domestikační funkce spočívá ve vytvoření faktického zázemí, rodina je vždy konkrétním prostorem, ve kterém může každý její člen najít fyzické útočiště i emocionální přijetí.*“ (Procházka, 2012, s. 110), rekreační a regenerační funkce. (Procházka, 2012) Nezastupitelná funkce rodiny je výchovná funkce. Rodina je také místo k uspokojování citových potřeb. (Matoušek, 2003)

Důležitým znakem rodiny je společné bydlení. Je to právě rodina, která vytváří domov. Podmínkou pro vychovávání dětí je stabilita domova. (Matoušek, 2003)

Procházka rozděluje rodiny na problémové, dysfunkční a afunkční. V problémových rodinách závažnější poruchy některých nebo všech funkcí neohrožují rodinný systém nebo vývoj dítěte. Dysfunkční rodina je rodina, kde vážné a dlouhodobé poruchy funkcí poškozují rodinu jako celek. A v afunkční rodině jsou poruchy tak velké, že rodinu neplní základní funkce. (Procházka, 2012)

1.1 Podoby rodin

- Harmonická rodina – tato podoba rodiny uspokojuje všechny potřeby členů.
- Rodina konsolidovaná – tato rodina plní hlavně sociální a ekonomické funkce, ale neuspokojuje citové potřeby.
- Dysfunkční rodina – generační a partnerské spory a nesoulad rodičů s dětmi. (Sekot, 2006)

1.2 Atmosféra rodiny

V prvních šesti až sedmi letech se vytváří osobnost dítěte. Atmosféra v rodině tak určí, jakou představu o životě si dítě vytvoří. Utváření osobnosti dítěte ovlivňuje každodenní kontakt s rodiči a sourozenci. Důvěru v budoucnost mu dodají příjemné

zážitky a zkušenosti. Nepříjemné zkušenosti způsobí, že dítě uvěří tomu, že celý svět je jen nepřátelský. Právě rodiče jsou pro dítě největší příklad. Na dítě má vliv, v jakém prostředí žije, pokud bude žít v prostředí, kde je kritizováno, bude k sobě kritické a bude si přát, aby bylo jiné, než je. (Bacus,2004)

Také napětí může způsobit nepříjemnou atmosféru v rodině. Touto atmosférou trpí všichni členové domácnosti, ale špatný vliv má hlavně na děti. Každé dítě v každém věku potřebuje rodinu, která má pevnou strukturu, je přizpůsobivá, funguje podle zavedených pravidel a rodinu, kde dítě najde klid. Právě pravidla dávají dětem pocit bezpečí. Také je dobré pokud rodiče diskutují s dětmi o svých právech a povinnostech. Podle odborníků demokratická rodina odpovídá potřebám dítěte a minimalizuje napětí a možné konflikty. (Bacus, 2004)

2. Náhradní rodinná péče

Do náhradní rodinné péče jsou umisťovány nejčastěji děti z různých ústavních zařízení. Většina dětí z kojeneckých ústavů a dětských domovů mají matku a otce nebo jednoho rodiče, ale rodiče se o ně nechtějí, neumí nebo nemohou postarat.

Mezi formy náhradní rodinné péče patří osvojení neboli adopce, pěstounská péče, opatrovnictví a poručenství. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

2.1 Historie náhradní rodinné péče

V případě přijímání dítěte do rodiny byl spíše sledován zájem osvojitelů nežli dítě. V roce 335 byl v Konstantinopolu založen útulek pro opuštěné děti, první nalezinec v Miláně byl zřízen roku 757. Další nalezince vznikaly hlavně ve Francii a v Itálii. Schránky pro odložené děti vznikaly hlavně u větších kostelů a klášterů. První oficiální schránka byla založena v Římě roku 1198. V roce 1575 vznikl v Praze nalezinec, který fungoval skoro 200 let. Hromadné zřizování nalezinců začalo v období osvícenství. Roku 1789 byl zřízen v Praze známý nalezinec, do kterého se umisťovalo až 3000 dětí za rok. Velký počet sirotčinců a ústavů pro osiřelé děti v Evropě vzrostl po světových válkách. Adopce probíhaly ve středověku jen u šlechty a to z důvodu zachování rodu. (Šulová, 2002 – 2012, online)

2.2 Zprostředkování osvojení a pěstounské péče

Zprostředkování spočívá ve vyhledávání vhodných dětí k osvojení nebo ke svěřením do pěstounské péče. Vyhledávají se fyzické osoby, které jsou vhodné k tomu, aby se staly osvojiteli nebo pěstouny. Vyhledává se konkrétní dítě pro konkrétní osvojitele nebo pěstouny. Probíhá odborná příprava fyzických osob, které jsou vhodné k tomu,

aby se mohly stát osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny. Zprostředkování osvojení a pěstounské péče zajišťují krajské úřady a ministerstvo. (zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění)

2.3 Poručenství

Poručenství je speciální forma náhradní rodinné péče. V tomto případě je v pěstounské péči dítě, které je právně volné. Pěstouni se mohou stát jeho zákonnými zástupci, ale nejsou zapsáni v rodném listě dítěte. V rodném listě jsou stále zapsány jména biologických rodičů. Poručníci přebírají rodičovskou zodpovědnost. (Zezulová, 2012)

Poručník se určuje v případě, že rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají v plném rozsahu způsobilost k právním úkonům. Poručník je povinen dítě vychovávat, zastupovat ho a spravovat jeho majetek za jeho rodiče. Poručníky se mohou stát i manželé. Nemůže-li se stát poručníkem fyzická osoba, soud určí za poručníka orgán sociálně právní ochrany dětí. (zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění)

Pokud poručník osobně pečuje o dítě, má nárok na hmotné zabezpečení jako u pěstounské péče. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

Pokud poručník porušuje své povinnosti nebo je pro výkon funkce poručníka nezpůsobilý, soud ho odvolá. Na návrh poručníka ho může soud poručnictví zprostit. (zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění)

2.4 Opatrovnictví

Opatrovníka určuje soud, který vymezí rozsah práv a povinností opatrovníka vůči dítěti s ohledem na důvody, pro které byl opatrovník dítěti určen. Opatrovník není zákonný zástupce dítěte a vykonává jen některá rodičovská práva, které stanoví soud.

(Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002) „*Opatrovník je dítěti určen v případě střetu zájmů zákonných zástupců a dítěte nebo mezi dětmi týchž rodičů navzájem, ohrožení majetkových zájmů dítěte, omezení rodičovské zodpovědnosti a řízení o osvojení a v případech, kdy je to v zájmu dítěte z jiných důvodů potřeba.*“ (zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění) Opatrovníkem může být určen i orgán sociálně právní ochrany dětí. (zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění)

2. 5 Osvojení

Adoptovat lze děti, které jsou právně volné. Rodiče se jich vzdali po narození a toto rozhodnutí stvrdili po ochranné lhůtě šesti týdnů. (Zezulová, 2012) Rodiče byli zbavení zodpovědnosti nebo v případě úmrtí rodičů. (Rodina, 2008 – 2011, online) Dítě je právně volné i v případě, že je splněn tzv. kvalifikovaný nezájem. To znamená, že rodiče po dobu šesti měsíců neprojeví o dítě opravdový zájem nebo po dobu dvou měsíců po narození dítěte neprojeví o dítě žádný zájem. V tomto případě není třeba jejich souhlas k osvojení. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

Po soudním rozhodnutí se z rodného listu vymažou biologičtí rodiče a vydává se nový rodný list, kde jsou zapsáni adoptivní rodiče, a dítě se stává vlastním dítětem adoptivních rodičů. (Zezulová, 2012)

Mezi osvojencem, osvojitelem a příbuznými osvojitele vzniká příbuzenský vztah. Osvojením přijímá jednotlivec nebo manželský pár opuštěné dítě za vlastní a mají stejné povinnosti a práva jako by byli jeho rodiče. Osvojením zanikají práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou. Před rozhodnutím soudu musí uplynout tři měsíce, kdy zájemci o dítě pečují na své náklady. Je to tzv. předadopční péče. Osvojeno může být pouze nezletilé dítě. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

Osvojit dítě si mohou jen fyzické osoby, které zaručují, že osvojení bude k prospěchu dítěte i společnosti. Osvojitelem se nemůže stát osoba, která nemá způsobilost k právním úkonům. Jen manželé mohou někoho osvojit jako společné dítě. (zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění)

Osvojení můžeme rozdělit na zrušitelné a nezrušitelné. Nezrušitelné osvojení nelze zrušit. Pro toto osvojení je věková hranice osvojovaného dítěte minimálně jeden rok. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

Mezinárodní osvojení je forma náhradní rodinné péče. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002) Mezinárodní osvojení se uskutečňuje v případech, kdy se nedaří dítě umístit v České republice. Pro děti, které se nedaří umístit v České republice je mezinárodní osvojení jedinou šancí na zajištění jejich výchovy v náhradní rodině. (Rotreklová, 2003)

2.6 Pěstounská péče

Pěstounská péče je forma smlouvy mezi státem a rodinou, která dítě do rodiny přijímá. (Zezulová, 2012) Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče, která je garantována a kontrolována státem. Zajišťuje hmotné zabezpečení dítěte a odměnu pěstounům. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím, které učiní soud. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

Do pěstounské péče se umísťují obvykle starší děti, které nejsou vhodné k osvojení. Dále děti, které nejsou zcela zdravé, sourozenecké skupiny, děti jiného etnika nebo děti o které se rodiče zajímají, ale nemají vytvořené podmínky pro jejich výchovu. (Zezulová, 2012) Vhodnými dětmi do pěstounské péče jsou opuštěné děti, které potřebují individuální péči a dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Dále se do pěstounské péče umísťují děti s psychomotorickými problémy. Dítěti v pěstounské péči zůstává jeho příjmení, ale později je možné zažádat na matrice o změnu. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

Pěstounskou péči mohou vykonávat fyzické osoby. Dále mohou pěstounskou péči vykonávat společně manželé. Hlavním rozhodujícím činitelem je zájem dítěte. Pěstounskou péčí nevzniká mezi dítětem, pěstouny a jeho příbuznými příbuzenský

vztah. Biologičtí rodiče se mohou s dítětem stýkat. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

Pěstounská péče se vykonává v bytě pěstouna nebo v zařízeních pěstounské péče. (Šulová, 2002 – 2012, online)

Pěstouni nemají rodičovská práva a vyživovací povinnost vůči dítěti, tyto práva a povinnosti mají biologičtí rodiče. (Zezulová, 2012) Pěstoun musí o dítě osobně pečovat. Pěstoun přiměřeně vykonává práva a povinnosti rodičů, zastupuje dítě a spravuje jeho záležitosti jen v běžných případech. Dítě se podle svých schopností podílí na provozu domácnosti pěstouna. (zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění) V mimořádných situacích musí pěstoun žádat o souhlas zákonného zástupce. Například, pokud chtějí pěstouni zařídit dítěti cestovní pas, aby mohli vycestovat do zahraničí, např. na dovolenou. (zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění)

Pěstounská péče končí zletilostí dítěte. Pokud se dítě připravuje na budoucí povolání, může pěstounská péče trvat až do 26 let věku dítěte. (Kovařík a kol., 2004) Pěstounskou péči může zrušit i soud z vážných důvodů, pokud o to požádá pěstoun. (zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění)

2.6.1 Individuální pěstounská péče

Individuální pěstounská péče probíhá v rodinném prostředí s pěstounem a pěstounkou, kteří mají biologické děti nebo děti již vychovali. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

2.6.2 Skupinová pěstounská péče

Tento typ pěstounské péče se vykonává v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Jsou to velké pěstounské rodiny, někdy i s biologickými dětmi pěstounů. Většinou mají 4 – 6 a více přijatých dětí. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

Dalším zařízením pro výkon pěstounské péče je SOS dětská vesnička, kde pěstounskou péči provádí jen matka pěstounka. Při výchově dětí a vedení domácnosti pomáhá matce další osoba, které se říká teta. Pěstounka a svěřené děti bydlí v domku. Vesnička má 10 - 12 takovýchto domků. Děti je většinou 6 a více různého věku a pohlaví, obvykle to jsou sourozenci. (Matějček, Koluchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002)

3. Biologičtí rodiče svěřených dětí

Tuto kapitolu do mé bakalářské práce zahrnuji proto, že svěřené děti v pěstounské péči mají biologické rodiče, kteří mají právo se svými dětmi vidět.

„Do náhradní výchovy se svěřují děti s trojím typem rodinného zázemí.“ (Škoviera, 2007, s. 129) Někteří rodiče se o děti nemohou starat - například úmrtí rodičů, rodiče jsou ve výkonu trestu nebo výchově brání vážná choroba. Jiní rodiče se o děti nechtějí starat, rodiče dítě odloží, někdy jen péči o dítě předstírají a nemají k němu citový vztah a nenaplnují základní fyziologické potřeby, které dítě potřebuje. A také jsou rodiče, kteří se o dítě neumí postarat. Tito rodiče mají materiální podmínky, které umožňují, aby se o dítě mohli postarat, ale z nějakého důvodu výchovu dítěte nezvládají. Někteří biologičtí rodiče vidí náhradní rodiny jako rivaly, se kterými by mohlo mít dítě důvěrný vztah. (Škoviera, 2007)

Kontakt dítěte s biologickou rodinou je individuální záležitost a měl by se u každého dítěte posuzovat zvlášť. Pod pojmem kontakt, si lidé mohou představit cokoliv. Může to být například zasilání pohlednic nebo pravidelné návštěvy celé původní rodiny. (Archerová, 2001)

Kontakt s biologickými rodiči může určit soud. Přímý kontakt většinou probíhá v domácnosti pěstounů. Kontakt může být dohodnutý nebo volný. Spolupráce biologického a náhradního rodiče je komplikovaná, a to proto, že obě strany na sebe pohlíží negativně, jsou nejistí a odmítají spolupráci. A to je spíše subjektivního charakteru. (Škoviera, 2007)

Děti v pěstounské péči mají právo na kontakt s biologickými rodiči. Kontakt dětí s biologickými rodiči by neměl být nucený. Ke kontaktu by neměly být nucené děti, které byly zneužívané a týrané. Před kontaktem dítěte a biologické rodiny by se měl brát v úvahu psychosociální vývoj dítěte. V tomto případě pro dítě může kontakt s biologickou rodinou znamenat velkou zátěž. (Zezulová, 2012) Je přirozené, že pokud bylo dítě týrané nebo zneužívané má z kontaktu s původní biologickou rodinou strach. (Archerová, 2001)

Pokud mají pěstouni obavy ze setkání s biologickými rodiči svěřeného dítěte, mohou využít prostředníka (mediátora), kterého nabízí různé neziskové organizace. (takové služby nabízí například nezisková organizace DOMUS). Je vhodné setkat se na neutrálním místě. Pokud je potřeba, může prostředník setkání korigovat. Osobní kontakt s biologickou rodinou je možný jen u pěstounské péče nebo poručenství. U osvojení zanikají rodičovská práva biologických rodičů. (Zezulová, 2012)

4. Výchova

„Výchovu lze chápat jako záměrné ovlivňování socializačních procesů v souladu se společensky přijímanými normami a hodnotami a učení se společenským rolím. (Sekot, 2006, s. 34) Jednou z dalších definic výchovy je: „výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“ (Průcha a kol. In: Čábalová, 2011 s. 28) Výchova je proces, který je dynamický a složitý. (Čábalová, 2011) Základní osobnostní rysy dítěte určuje styl rodinné výchovy. Pro dítě je zprvu nejdůležitější osobou matka, která se stará o uspokojování potřeb dítěte. Poté se stává důležitou osobou i otec, případně i sourozenci nebo další příbuzní se širší rodiny. Správný vývoj dítěte také ovlivňují i další činitelé, například, jestli je rodina úplná nebo neúplná, jaká je mezi členy soudržnost, socioekonomický standard a další. (Peterková, 2008 – 2011, online) Děti se vše učí nápodobou, proto je důležitý vzor rodičů. (Severe, 2007)

Ve výchově se vyskytuje subjekt a objekt. Subjekt výchovy je tvůrce, nositel (učitel nebo žák, rodič nebo dítě). A objekt výchovy je aktivní příjemce, adresát. (Čábalová, 2011)

4.1 Výchovné styly

Existují čtyři základní styly rodinné výchovy. Rozeznávají se podle míry kontroly nad dítětem a podle míry projevené lásky k němu. Míra kontroly určuje, jak přísně je dítě řízeno nebo jestli má prostor k vlastnímu vyjádření. Míra projevené lásky určuje, jestli je dítě odmítáno nebo jestli ho rodiče přijímají pozitivně. (Peterková, 2008 – 2011, online)

Autoritářská výchova

Rodiče vyžadují přísnou disciplínu, prikazují, udělují zákazy a napomínají. Rodiče dětem udělují tvrdé tresty. Tresty převažují nad odměnami. Rodiče od dítěte vyžadují

nejlepší výsledky. Dítě má problémy ve společenském životě, je závislé na rodičích a je nesamostatné. Dítě je autoagresivní, ostýchá se a není schopno kompromisů. Peterková, 2008 – 2011, online) Děti mají často sklon k sociální izolaci a chybí jim spontánní chování. (Ježková, Labusová, 2012, online)

Zanedbávající výchova

Rodiče jsou k dítěti lhostejní. Neprojevují o dítě dostatečný zájem, nemají přehled o jeho aktivitách, dítě zanedbávají, nemají na něj žádné nároky. Rodiče nemají na dítě čas a neprojevují mu city. Z těchto důvodů dítě odmítá sociální pravidla, je vzpurné a agresivní. (Peterková, 2008 – 2011, online)

Ochranářská výchova

Rodiče mají tendence ochraňovat děti. Respektují všechna přání dětí a mají tendence zametat jim “cestičky“. Rodiče jsou shovívaví a kladou na děti malé nebo žádné požadavky. Děti jsou na rodičích závislé, jsou poslušné a podřizují se. Jsou málo kreativní a povolné. Tyto děti jsou emočně labilní, jsou nesamostatné a nejsou si sebejisté. (Peterková, 2008 – 2011, online)

Demokratická výchova

V rodině se uplatňuje demokratičnost. Rodiče akceptují přání a potřeby dítěte. Jsou ochotni vyslechnout si názory dítěte. Používají mírné tresty, které dítěti zdůvodnili, podporují sounáležitost a preferují podíl na rozhodování. Peterková, 2008 – 2011, online) Demokratická výchova podporuje zdravou autoritu, otevřenou komunikaci, pružnost a spolupráci. (Ježková, Labusová, 2012, online) Dítě těchto rodičů je aktivní, nezávislé na rodičích, je kreativní, otevřené, emočně je vyrovnané, asertivní, ve společnosti funguje dobře, jde si za svými cíli a je zdravě sebevědomé. Peterková, 2008 – 2011, online)

4.2 Nežádoucí výchovné postupy rodičů

- Mezi nežádoucí výchovné postupy patří například vysoké nároky a velké omezování dítěte. Dítě je poté úzkostné a potlačuje agresivitu.
- Výchova, kde se příliš poukazuje na chyby, a i malé nedostatky jsou brány příliš vážně. Dítě je pasivní, má špatné sebeprosažení a zaujímá postoj, že nic nedělá, aby nic nezkazilo.
- Celkové zanedbání ve výchově.
- „*Dvojná vazba neboli rozporuplná komunikace s dítětem (např. zdrobnělé oslovení pronesené zlobným tónem.*“) Peterková, 2008 – 2011, online) Tyto děti jsou nejisté, úzkostné a nemají důvěru k sobě ani k okolí.
- Citové strádání (deprivace) dítěte, dítěti je projevováno málo lásky.
- Dalšími nežádoucími výchovnými postupy jsou postupy rodičů, kteří jsou agresivní a často delikventní a jsou nepřátelsky laděni. Peterková, 2008 – 2011, online)

4.3 Rodičovské postoje

Rodičovské postoje se vyvíjí v průběhu soužití s dítětem a v poslední fázi těhotenství, když se rodiče na dítě připravují. Matějček uvádí, že si mladí rodiče neuvědomují, že si tyto postoje ke svému dítěti přinesli sami v sobě již dávno dříve. V dnešní době bývají rodičovské postoje mladých rodičů docela dobře zformovány, ale můžeme také najít případy, kdy tomu tak není. Tito mladí lidé ještě nejsou vyspělí a zralí pro své rodičovství. To se většinou projevuje tím, že rodiče lpí na životě před příchodem dítěte, ještě nedozráli do fáze, kdy by byli odpovědní za někoho druhého. (Matějček, 2007)

Rodičovské postoje se vyvíjí dlouho. Začátek je ve zkušenosti dítěte s rodiči. Rodičovské postoje je mohou vyvíjet chudě a nedokonale, a to u lidí, kteří nemají zkušenost s rodiči a lidmi ze svého dětství. (Matějček, 2007)

Rodičovské postoje lze rozdělit na pozitivní a negativní. Mezi postoje rodičů k dětem se zahrnují zavrhuující postoje k dítěti a nadměrné ochrany dítěte. Ochraňující rodiče o dítě nepřiměřeně pečují, matky je kojí neobvykle dlouho, do společnosti jejich vrstevníků je nepouštějí, omezují jeho samostatnost rozhodování i v určitých důležitých situacích. Rodiče udržují děti na sobě závislé. (Čáp, 1993)

„Nejdůležitější aspekt v postoji rodičů k dítěti je vyjádřen protikladem – popřípadě dimenzí. Je to láska, přijímání dítěte, kladný postoj k němu - a naproti tomu zavržení dítěte, negativní postoj k němu, lhostejnost, chlad až nenávisť.“ (Čáp, 1993) Oba postoje mají různé formy a jsou odstupňované, ale existují i kombinace. Kladným postojem rodičů se docílí toho, aby k nim dítě také mělo kladný vztah a identifikovalo se s nimi. Socializaci a formování charakteru dítěte stěžují negativní postoje rodičů k dítěti. Pro dítě je kromě matky důležitý i otec a další příbuzní rodiny, jako jsou tety, babičky apod. (Čáp, 1993)

4.3.1 Model dvou dimenzí

„Nejčastěji se uvádí 1. dimenze emočního vztahu k dítěti: láska, kladný postoj – nepřátelství, záporný, chladný postoj a 2. dimenze řízení: autonomie, minimální řízení – přísná kontrola, maximální řízení.“ (Čáp, 1990, s. 106) Jedná se o dvě roviny. Jedna rovina je citový vztah k dítěti, ve které se nachází dva protiklady, kladný postoj a záporný postoj. A druhá rovina je řízení, kde se rovněž nachází dva protiklady, a to minimální a maximální řízení. Postoje rodičů se nachází v určité rovině (úrovni). Dalšími znaky chování rodičů mohou být kombinace těchto dvou dimenzí. (Čáp, 1990)

4.3.2 Účinné výchovné postoje

- Ignorovat nevhodné chování nebo hádky – dát dětem prostor, aby si spory vyřešily samy. Ignorovat je dobré v případech, kdy dochází k hádkám, aby děti

upoutaly pozornost rodičů.

- Upravit prostředí sporu – v prostředí, které se stává zdrojem konfliktu, se například přemístí, odebere nebo přidá nějaký předmět. Toto je dobré učinit, pokud si rodiče všimnou, že spory často vznikají o předměty, které jsou v okolí dětí.
- Být rozhodní a zakročit rázně – je třeba upřesnit jaké chování je pro rodiče přijatelné. Konstruktivní příkazy nesmí postihovat charakteristické rysy dítěte a musí být zaměřeny na jeho chování. Rodiče se musí přesně vyjádřit, co mají děti dělat a nepopisovat co děti právě dělají. Rodiče by měli dětem radit tak, aby nepoukazovali na nezdary, ale aby dětem pomohli uspět. Tento postup je vhodný, když dítěti hrozí nebezpečí, při nízkém věku dítěte nebo při nedostatku času, aby rodiče mohli navrhnout více možností řešení.
- Navrhnout více řešení – malému dítěti můžeme navrhnout dvě možnosti, starší děti budou mít pocity, že si mohou opravdu vybrat, když dostanou na výběr alespoň tři možnosti. Čím jsou děti starší, možnost výběru řešení by měla být širší. Možnosti musí být přijatelné pro děti i rodiče. Tento postup je vhodný pokud dítě není v nebezpečí a rodiče mají trochu času.
- Podporovat vyřešení problému – vyřešení nějakého problému je možné díky domluvě. Děti se domluvě musí naučit, hledat jiné možnosti, zhodnotit tyto možnosti a rozhodnout se pro jedno řešení. (Trélaün, 2005)

4.3.3 Často neúčinné postoje

- Rodiče dítě překřičí – snaha zvládnout konflikt může mít negativní vliv. Rodiče se mohou stát součástí konfliktů. Rodiče útočí na dítě, místo toho, aby se soustředili na problémy. Rodiče reagující křikem ztrácí sebekontrolu i autoritu. Dalším negativním vlivem je hrozící nebezpečí vytvoření bariéry mezi dítětem a dospělým.
- Rodiče stojí na straně jednoho dítěte – v tomto případě rodiče situaci velmi

rychle vyhodnotí, kdo má pravdu a kdo ne.

- Rodiče zaujímají pozice obětí – tohle konflikty neřeší. Rodiče děti obviňují a dávají dětem příklad obětí, které za nic nepřebírají odpovědnost. Například: „*Prosím vás, přestaňte se prát, nebo se zase složím a budu mít depresi.*“ (Trélaün, 2005, s. 71)
- Rodiče jsou lhostejní nebo rezignují – v tomto případě rodiče rezignují na svou rodičovskou funkci. Lhostejnost rodičů je pro děti nesnesitelná a nejhorší možná situace. (Trélaün, 2005)

4.4 Přístup rodičů k dítěti

Malé dítě je do určité míry na rodičích závislé a potřebuje, aby ho rodiče milovali. Ale když rodiče svoji náklonnost vážou na splnění určitých podmínek, dítě se naučí, že si lásku vlastně musí zasloužit. Vytvoří si pravidlo, že bude milováno, jen když něco udělá nebo neudělá. Častým výchovným prostředkem je srovnání s ostatními dětmi. Rodiče na dítěti vždy najdou něco, co mu mohou vytknout, ale s pochvalami je to horší. Rodiče často potlačují oprávněnou hrdost dítěte za vlastní dobrý výkon a dítě hrdost na sobě nedává znát nebo ji ani necítí. Rodiče také velmi často děti brzdí v tom, aby okolí ukázaly, co umí. Tyto děti se poté bojí pouštět do nových a neznámých činností a podceňují své schopnosti. (Bacus, 2004)

Na dítě má negativní vliv hlavně odmítání a nezájem rodičů, a pokud rodiče používají časté a tvrdé tresty. Důležitá je především trpělivost, láskyplný přístup, respektování osobnosti dítěte a ponechání dítěti přeměřenou samostatnost. (Peterková, 2008 – 2011, online)

Některé výchovně postupy a postoje rodičů mohou posilovat rivalitu mezi sourozenci, některé mohou rivalitu mezi sourozenci zmírnit. Rodiče by se měli ke každému dítěti chovat podle jeho potřeb. Důležité je si stanovit jasná pravidla. (Bacus, 2004)

Výchovný přístup, který rodiče zvolí je pro dítě zásadní do sedmi let jeho věku, kdy se formuje osobnost dítěte. Dodržování zásad pomůže dítěti rozpoznat, kde jsou hranice, které se nesmí překročit. Také spravedlivost pomůže dítěti, aby si rozvíjelo smysl pro morálku. (Bacus, 2004)

4.5 Výchovné prostředky

4.5.1 Odměna

„Působení spojené s chováním nebo jednání jedince, které vyjadřuje pozitivní hodnocení a přináší vychovávanému radost a uspokojení některých jeho potřeb.“ (Čapek, 2008, s. 31)

Pochvala vyjadřuje vztah mezi tím, komu je určena a tím, kdo chválí. (Kopřiva a kol., In: Bechyňová, Konvičková, 2008). Oceňování podporuje růst oceňované osoby. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

Pozitivní hodnocení je takové, kterým rodiče dítě chválí za jeho chování či výkon. Ale rodiče nemohou chválit za cokoli a kdykoliv. Odměna by neměla dítě stavět do nepříznivé situace. Odměna by se měla dávat hned v situaci, kdy si jí dítě zaslouží. Děti by se měly ze začátku odměňovat častěji, ale odměny jsou malé. (Čapek, 2008)

Jak odměňovat

Četnost (frekvence) odměn by se měla postupně snižovat. Vhodně rozdělovat intenzitu odměn k hodnotám vykonaných činů. Odměna by neměla být od činu časově vzdálená, dítě by mohlo ztratit souvislost. (Čapek, 2008) A také je důležité odměnu doplnit slovem, které dítě povzbudí. (např.: Udělal jsi mi radost, že jsi se dnes výborně choval.) (Severe, 2007)

4.5.2 Trest

„Působení spojené s chováním nebo jednáním jedince, které vyjadřuje negativní hodnocení a přináší vychovávanému nelibost, frustraci nebo omezení některých jeho potřeb.“ (Čapek, 2008, s. 31)

„Kritika je negativní zpětná vazba, která vyjadřuje hodnocení vlastností, osobnosti nebo chování příjemce. U kritizovaného navozuje pocit ponížení, káraní a prohry.“ (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 78)

Trestem nesmí být drasticky sníženo sebehodnocení dítěte. U mladších dětí je žádoucí, aby byl trest uložen ihned po přestupku, starší děti si uvědomují důsledky svého činu i po delším čase, mohou tedy být potrestány i po delší době. U starších dětí je lépe počkat a rozhodovat s chladnou hlavou. Ale je důležité ihned po činu dát najevo, že se čin bude řešit. Trest by měl být u dětí cestou k nápravě. Vždy je o trochu lepší, když je trest mírný než přehnaný. Uvádí se také důležitost v důslednosti uskutečňování trestu. Jestliže rodiče něčím pohrozili a objevily se důvody pro uskutečnění tohoto trestu, musí svou hrozbu splnit. Než někoho potrestáme, měli bychom si přesně zjistit, co se stalo a vyhnout se bezmyšlenkovitého trestání toho nepravého a vyvolání pocitů křivdy. Nezbytné je mít přesně stanovená pravidla pro všechny. (Čapek, 2008)

Zásady trestání

Mezi hlavní zásady při trestání se řadí: Vymezit si přesně pravidla. Trest by měl být úměrný činu, kterého se dítě dopustilo. Rodiče by měli ke všem přistupovat spravedlivě a stejně. A trest by měl být cestou k nápravě. Na rozdíl od odměn nejsou účinky trestu předvídatelné. (Čapek, 2008)

Druhy trestů

Pochvalou nemůžeme nic ztratit, ale trestem se může ztratit hodně. Tresty se dělí na fyzické (tělesné), zákaz oblíbené činnosti nebo donucení k výkonu činnosti, která je

neoblíbená.(Čáp, Mareš In: Čapek, 2008) Když udělujeme trest, měli bychom nejdříve promyslet příčinu nevhodného chování a dopad trestu. (Čapek, 2008)

Fyzické a psychické tresty

Psychické tresty jsou vážnější opatření. Tyto tresty se mohou zdát humánnější než fyzické tresty, ale mohou vyvolat škodlivé účinky. (Čapek, 2008) Fyzický (tělesný) trest je trest, kdy je někomu záměrně působena bolest či nepohodlí v pokusu donutit ho k lítosti za jeho jednání. (Cangelosi, 2006 in Odměny a tresty ve školní praxi) Pohlavky a výprasky mají ve výchově jen krátkodobé účinky. (Trélaün, 2005)

Odměna zvyšuje opakované chování, které odměně předcházelo. Když se chování nepodporuje, jeho pravidelnost se snižuje a vyhasíná. Trest snižuje pravděpodobnost, že se chování, které předcházelo trestu, bude znovu opakovat. Pochvala má větší účinnost než trest. Opakované chválení zvyšuje výkon, kdežto opakované trestání či kárání výkon naopak snižuje. Odměny a tresty jsou nejčastější výchovné prostředky. (Bechyňová, Konvičková, 2008) Odměnami se podporuje pozitivní chování dětí. Slova chvály a pusa od rodičů zvyšuje radost dítěte. (Nussbaum, 2006)

K výchovným prostředkům patří také kladení požadavků (příkazy, zákazy, pravidla apod.) a samozřejmě kontrola jejich plnění. Pokud požadavků není dostatek, osobnost dítěte se vyvíjí jen v malé míře nebo se nevyvíjí vůbec. Příznivý vývoj nastává při středních požadavcích. Ale příliš vysoké požadavky na dítě působí nepříznivě. Dítě akceptuje požadavek od dospělého, který je milující a laskavý a vzepře se požadavku od osoby, která je nesympatická, a která nemá pro dítě porozumění. (Čáp, Mareš In: Čapek, 2008)

4.6 Pravidla

Vytvoření pravidel v rodině je nezbytné. Pravidla zabraňují tomu, aby vznikl konflikt nebo napětí. Jedna část pravidel je konkrétní v každé rodině a zasahuje do různých oblastí. Jednou z oblastí je i využívání životního prostoru – např. v kolik hodin jdou děti spát nebo určují pořadí členů do koupelny. Další oblastí je úklid – například, na který den je určen velký úklid nebo že se každý večer uklidí hračky v dětském pokoji. Další oblastí jsou domácí práce – určují např., kdo myje nádobí, kdo vynáší koš a jak se děti u toho střídají. A další, například, kdy je večeře a kdy se mají děti vrátit od kamarádů nebo když dítě někam jde, tak to musí oznámit rodičům atd. (Trélaün, 2005)

Pravidla se vyvíjí a jsou závislá na životních etapách, kterými prochází každá rodina, na věku dětí a na prostředí, ve kterém rodina žije. Pravidla, by měla být propracovanější, čím jsou děti starší a zároveň by se pravidla měla se staršími dětmi probírat. Ale vše by se nemělo řídit jen pravidly. (Trélaün, 2005)

5. Konflikty

Konflikty jsou součástí lidských vztahů. Rozpory můžeme mít s druhým člověkem ve vnímání, názorech atd. Také můžeme mít konflikty hodnot, potřeb nebo zájmů. „*Dochází k nedorozumění, frustraci, závisti, zatrpklosti, k pocitům nespravedlnosti, konkurenci, nedostatku vděčnosti atd.*“ (Trélaün, 2005, s. 11) Spor může vzniknout určitou rozdílností a rozporem. Konflikt není ani špatný ani dobrý. (Trélaün, 2005)

5.1 Hádky mezi dětmi

Sourozenci se spolu často hádají, zvláště pokud jsou malí. Tato rivalita je přirozená. Každé dítě chce lásku a pozornost rodičů jen pro sebe. Ale to je nemožné, tak by chtělo více lásky a pozornosti od rodičů než jeho sourozenec. Pokud dítě zjistí, že se mu pozornosti nedostává, když je poslušné a hodné, chce získat pozornost opačným způsobem. Hlavní příčinou rivality mezi sourozenci je právě získat více lásky od rodičů. Další příčinou může být rivalita, která je způsobena soupeřením o moc a o to, co dítěti patří. Spory vznikají například také kvůli nějakému předmětu, který chtějí sourozenci najednou. Starší dítě rodičů chápe, že má určité výhody a někdy se jich hodně dožaduje, aby se na ně nezapomínalo. (Bacus, 2004) Konflikty mezi sourozenci vznikají například kvůli výběru televizního programu. (Trélaün, 2005)

5.2 Hádky mezi rodiči

Nejhorší vliv na dítě mají opakované hádky mezi rodiči, které jsou pro něj také nejbolestivější. Jestli mají rodiče mezi sebou nějaké neshody, měli by o nich mluvit bez přítomnosti dětí a řešit je jen mezi sebou. Rodiče by neměli dopustit, aby jejich osobní problémy dlouhodobě a vážně narušily atmosféru v rodině. Bez přítomnosti dětí je vhodné mluvit o problémech, které se týkají výchovy dětí. Pokud rodiče uplatňují jiné

výchovné metody, měli by si o tom promluvit a společně dospět k jednotnému názoru. Vzájemné odporování rodičů je nejhorší situace, která má vliv na autoritu rodičů. (Bacus, 2004) Konflikty mezi rodiči vznikají například kvůli nákupu, volnému času, výchově dětí apod. (Trélaün, 2005)

5.3 Stupně konfliktů

Konflikt má několik stupňů:

- Dohadování
- Hádky
- Rvačka – tato situace může být potencionálně nebezpečná
- Násilnost – tato situace je opravdu nebezpečná, rodiče musí zasáhnout (Trélaün, 2005)

Existují různé způsoby reakce na konflikt:

- „Útěk
- *Střetnutí, nadávky, hrozby, agrese s cílem zvítězit. Tón hlasu se často stupňuje, gesta také, dochází i k násilí.*
- *Zvládnutí konfliktu zaujetím ústupové pozice, pokusem o dialog, nenásilnou konfrontací, diskuzí, snahou o spolupráci, domluvou nebo mediací. To jsou jediné způsoby vyřešení problému mezi dvěma nebo více osobami takovým způsobem, aby byli všichni spokojeni.“ (Trélaün, 2005, s. 56)*

5.4 Zvládání konfliktů

Ústupová pozice

Člověk si udělá odstup od konfliktu a rozšíří své zorné pole. Přijme situaci takovou jaká je. Odstup je nezbytný, aby mohlo dojít ke vzájemné komunikaci. (Trélaün, 2005)

Dialog

Dialog je přímá komunikace mezi osobami. Dialog má dvě části, sebepotvrzení a naslouchání druhému. Sebepotvrzení umožňuje vyjádřit vlastní problém a potřeby. „*Hlavním cílem je porozumět druhému, ale je účinný i v případě neporozumění.*“ (Trélaün, 2005, s. 58) Někdy může i porozumění stačit, aby to ukončilo konflikt. (Trélaün, 2005)

Domluva

Při domluvě je zapotřebí, aby si všichni prohodili, jaké mají cíle, potřeby a jaké nabízí řešení, které by všichni přijali. Je to komunikace, která je určená, aby objevila nové možnosti a ukončila konflikt. Cílem je dohoda, ke které dříve nedošlo. (Trélaün, 2005)

Rozhodnutí

Rodiče nebo jen jeden rodič učiní rozhodnutí, aby ukončili konflikt. Občas to končí tak, že jedné straně je dáno za pravdu. (Trélaün, 2005)

Zprostředkování dohody (mediace)

Toto vyžaduje, aby byl přítomen ještě někdo třetí – zprostředkovatel (mediátor). Mediátor pomáhá osobám vytvořit dialog a najít řešení, které bude uspokojivé pro oba. (Trélaün, 2005)

Domluva a zprostředkování dohody (mediace) má několik výhod. Účastníci se snaží vyřešit problém a ukončit konflikt, osoby si jsou schopny naslouchat a respektovat se. Výsledek řešení má delší dobu trvání a uspokojuje všechny, kteří se zúčastnili

konfliktu. Úspěch je zaručen díky tomu, že řešení si vybraly všechny strany konfliktu. Domluva a mediace nabízejí možnosti řešení problému společného soužití, proto se také mediace a domluva podílejí na výchovné roli. Další výhodou je, že mediace a domluva podporují spolupráci jako životní styl než jako soutěživost. Všichni účastníci konfliktu mají stejný význam, během mediace i domluvy mají všechny názory stejnou váhu. (Trélaün, 2005) *„Domluva a mediace vyžadují motivaci, myšlenkovou otevřenost, tvořivost, úsilí, touhu respektovat druhého, chuť ukončit konflikt nenásilně a čas.“* (Trélaün, 2005, s. 62)

6. Děti s postižením v pěstounských rodinách

Do pěstounské péče se umisťují i děti se zdravotním postižením. Tyto děti se těžko umisťují do adopce právě kvůli jejich postižení. Proto je můžeme vidět v pěstounských rodinách. Při svém výzkumu jsem se setkala s rodinami, které si vzaly do pěstounské péče dítě s Downovým syndromem a dítě s autismem.

6.1 Downův syndrom

Downův syndrom je nejrozšířenější ze všech forem mentální retardace. Downův syndrom je chromozomální onemocnění, kdy se nachází v karyotypu těchto dětí přebytečný 21. chromozom. Takto postižení jedinci mají charakteristický vzhled. Hlava je menší a její zadní část je plošší, což způsobuje kulatý vzhled. Vzhledem k nedostatečně vyvinutým kostem obličeje a malému nosu má obličej ploché rysy. Oční víčka dětí s Downovým syndromem jsou úzká a šikmá a u většiny dětí je ve vnitřním koutku oka výrazná kolmá kožní řasa. Ústa těchto dětí jsou malá. Ruce a chodidla dětí s Downovým syndromem jsou většinou malé a silné. Muži s Downovým syndromem měří 147 – 162 cm a ženy 135 – 155 cm. Mentální retardace u každého dítěte je různé hloubky. Průměrná hodnota IQ se pohybuje v úrovni střední mentální retardace. (Švarcová, 2003)

Tyto děti mají sníženou potřebu poznávat a zvědavost, a proto se musí tyto procesy stimulovat. (Švarcová, 2003)

6.2 Autismus

Autismus je pervazivní vývojová porucha organické povahy, která postihuje sociální vztahy, komunikaci a chování. *„Je charakterizován triádou příznaků: neschopností vzájemné společenské interakce, neschopností komunikace a omezeným,*

stereotypně se opakujícím repertoárem zájmů a aktivit.“ (Švarcová, 2003, s. 131) Autismus je většinou spojen s mentální retardací. Děti s autismem nepřijímají informace ze svého okolí nebo je příjem těchto informací omezen. Každé dítě s autismem je jiné a má své individuální zvláštnosti. Autisté se brání každé změně, kterou je i učení, proto je proces učení komplikovaný. Těžké je i naučit dítě s autismem základním dovednostem a malé výsledky se dostaví pomalu. Práce s autistou vyžaduje vytrvalost, dlouhodobou pravidelnou práci a systematickosti.

Autisté nedokáží navázat kontakty s ostatními vrstevníky. Neovládají výrazy tváře, gesta. Nesdílejí například radost či smutek ostatních osob. Autisté jsou spíše samotáři a nepreferují sociální kontakty, někdy jim jsou spíše nepříjemné. Komunikace je snižena a někdy mluvená řeč zcela chybí, domluva s nimi je tedy obtížná. Pokud je zaujme nějaká činnost, dokáží ji neustále opakovat. (Švarcová, 2003) Rovněž nejsou schopni empatie. Při komunikaci nepoužívají oční kontakt ani gestikulaci. Tyto děti potřebují stálost a neměnnost okolí a kterékoliv změně denního režimu se brání. Jejich věci musí být vždy na stejném místě. (Vágnerová, 2004)

Myšlení mentálně postižených není abstraktní, váže se na realitu, někdy na konkrétní věc. Mentálně postižení nejsou schopni nadhledu, což se projevuje zvýšenou sugestibilitou a sníženou kritičností, ulpívají na určitém způsobu řešení a jejich myšlení je stereotypní. Nedovedou používat pravidla, která se mechanicky naučili. Řešení jejich problémů, ke kterým mají často negativní postoj, nechávají na druhých. Občas se mohou zachovat i agresivně. Z důvodu nedostatečného porozumění, nedostatku koncentrace a paměti a poškození CNC je omezená schopnost učení. Nejsou schopni vyjádřit své pocity pro ostatní obvyklým způsobem, což může být projev problematického chování. (Vágnerová, 2004)

III. Empirická část

7. Výzkum

7.1 Cíle a výzkumné otázky

Cílem mé bakalářské práce je zjistit vědomé i nereflktované výchovné postoje pěstounů. Dílčím cílem je zachytit kontext změn a vývoje výchovným postojů pěstounů na téma výchovné postoje pěstounů.

Zvolila jsem si následující výzkumné otázky:

1. Jaké styly výchovy používají pěstouni při výchově svěřených dětí?
2. Jaké používají pěstouni odměny či tresty?
3. Existují odlišnosti ve výchově biologických dětí a dětí svěřených do pěstounské péče?

7.2 Výzkumná metoda

Rozhodla jsem se pro kvalitativní výzkum a vedla jsem polostrukturované rozhovory. Rozhovory jsem vedla osobně jednotlivě s každým respondentem. Respondenty byli pěstouni.

Kvalitativní metoda

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému“
(Creswell, s. 12 In: Hendl, 2005)

V průběhu kvalitativního výzkumu vznikají výzkumné otázky a také hypotézy, jak pokračovat při sběru dat a analýze a jak zvolený výzkumný plán modifikovat. Hendl přirovnává práci výzkumníka k práci detektiva. V kvalitativním výzkumu probíhá sběr dat a následně jejich analýza v delším časovém horizontu a výzkumný proces je longitudinálního charakteru. Kvalitativní přístup má několik metod. Je to například metoda pozorování, interview, audiozáznamy a další. Při kvalitativním výzkumu se pracuje s omezeným počtem respondentů. Při kvalitativním výzkumu získáváme hluboký popis určitého případu. Kvalitativní výzkum má své výhody i nevýhody. (Hendl, 2005)

Výhody kvalitativního výzkumu

- získání vhledu a podrobného popisu při zkoumání určitého problému
- toto zkoumání probíhá v přirozeném prostředí
- umožňuje navrhnout různé teorie a studovat různé procesy
- *„dobře reaguje na místní situace a podmínky*
- *hledá lokální příčinné souvislosti*
- *„pomáhá při počáteční exploraci fenoménu“* (Hendl, 2005, s. 52)

Nevýhody kvalitativního výzkumu

- *„zkoumaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí*
- *je těžké provádět kvalitativní predikce*
- *je obtížné testovat hypotézy a teorie“* (Hendl, 2005, s. 52)
- sbírání dat a následně jejich analýza jsou etapy, které jsou časově náročné
- osobní preference mohou ovlivnit výsledky výzkumu (Hendl, 2005)

Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturované interview je nejrozšířenější metoda interview. Polostrukturované rozhovory jsou náročnější na technickou přípravu. Je potřeba vytvořit si schéma, které

specifikuje okruh otázek. U polostrukturovaného rozhovoru je definované minimum témat a otázek, které by se v průběhu rozhovoru měly probrat. Pořadí otázek se může zaměňovat, podle toho v jakém se pohybujeme okruhu. Při rozhovoru se mohou použít různé pomůcky. Například záznamový arch nebo různé formy osnov rozhovoru a další pomůcky. Velkou výhodou u tohoto typu rozhovoru je možnost pokládat doplňující otázky, tímto můžeme dosáhnout vyšší přesnosti. (Miovský, 2006)

Rozhovor s respondenty

Nejprve jsem chtěla od pěstounů zjistit některé základní informace. Jak dlouho se věnují pěstounské péči, kdo pěstounům pomáhá s výchovou, motivaci a počátky péče.

Na tyto informace jsem se zeptala takto:

Jak jste se dostali k pěstounské péči?

Co vás vedlo k rozhodnutí stát se pěstouny?

V čem se naplnilo vaše očekávání a v čem se naopak nenaplnilo?

Jak reagovali vaši příbuzní, když se dozvěděli, že se chcete stát pěstouny? Jak berou svěřené děti?

Když k vám děti přišly, jak se chovaly, jak navazovaly kontakty? A jak se jejich chování měnilo?

Jaké dělaly pokroky, co uměly?

Bylo něco, co pro vás bylo zvlášť obtížné? (Jak jste to zvládali?)

Dovedli jste všechny děti do dospělosti?

A dále speciální potřeby dětí, na které jsem se ptala těmito otázkami:

Jaká přání mají vaše děti? Které přání vás zaskočilo, a nevěděli jste si s ním rady?

Mají děti nějaké speciální potřeby? Můžete mi říci, jaké potřeby to jsou?

Dále jsem chtěla získat nějaké informace o svěřených dětech. Položila jsem tyto otázky: Kolik svěřených dětí máte v současné době v pěstounské péči? A kolik jim je let?

Od kdy jsou svěřené děti u vás a kde byly před tím, než přišly do vaší rodiny?

Bylo něco, kde pokroky nebyly takové, jak jste si představovali?

Kolik dětí se u vás v rodině již vystříдалo?

Kolik dětí je u vás v současné době nezletilých?

Dále informace o biologických dětech:

Máte své biologické děti? Kolik? A kolik jim je let?

Máte biologické děti, které s vámi již nežijí? Udržují s vámi kontakt?

Máte s nimi nějaké problémy?

Na vztahy v rodině jsem se ptala těmito otázkami:

Jaké vztahy mají biologické děti se svěřenými dětmi?

Můžete mi říci, jak děti mezi sebou fungují? (kdo s kým více kamarádí, kdo se komu vyhýbá)

Mají děti mezi sebou konflikty? Kvůli čemu tyto konflikty vznikají a jak je řešíte?

Další okruh otázek se týkal biologických rodičů svěřených dětí a ptala jsem se takto:

Ozývají se biologičtí rodiče svěřených dětí? Jak na to děti reagují?

Jaký mají děti vztah k biologickým rodičům?

Jaký vliv má kontakt s biologickými rodiči na svěřené děti?

Na výzkumnou otázku: ***Jaké styly výchovy používají pěstouni ve výchově svěřených dětí***, jsem se ptala těmito otázkami:

Využili jste zkušenosti s výchovou biologických dětí i při výchově svěřených dětí?

Jaké zkušenosti to byly?

Jak byste charakterizoval/a svoji výchovu?

Máte určená nějaká pravidla, která musí všichni dodržovat? Můžete mi říci, jaká to jsou pravidla? Jak zajistíte jejich dodržování? Co se stane, když tyto pravidla někdo poruší?

Mají děti mezi sebou konflikty? Kvůli čemu tyto konflikty vznikají a jak je řešíte?

Máte zavedené kapesné? Kolik?

Máte přesně stanovený čas, kdy se mají děti věnovat přípravě do školy (úkoly, učení)?

Kolik času denně tráví touto přípravou?

Kontrolujete, zda se opravdu věnují přípravám do školy?

Měly nebo mají děti z vaší rodiny problémy ve škole? Jak to řešíte?

Na výzkumnou otázku: ***Existují odlišnosti ve výchově biologických dětí a svěřených dětí do pěstounské péče***, jsem se ptala takto:

Myslíte si, že někdy je potřeba přistupovat odlišně ke svým biologickým a svěřeným dětem?

Jak podle vašich zkušeností obvykle vychovávají pěstouni své děti?

A na výzkumnou otázku: ***jaké používají pěstouni odměny či tresty***, jsem se ptala těmito otázkami:

Máte určená nějaká pravidla, která musí všichni dodržovat? Můžete mi říci, jaká to jsou pravidla? Jak zajistíte jejich dodržování? Co se stane, když tyto pravidla někdo poruší?

A poslední otázka se týkala vzkazu pěstounů případných zájemcům o pěstounskou péči a byla to tato otázka:

Co byste vzkázali zájemcům o pěstounskou péči?

7.3 Popis metody výběrů

Mým výzkumným vzorkem bylo celkem 6 pěstounských rodin. Výběr respondentů byl záměrný. Všichni respondenti byli vybráni, proto, že se v současné době věnují pěstounské péči a mají v péči alespoň jedno svěřené dítě. Věk respondentů, doba, po kterou se věnují pěstounské péči, nerozhodoval. Všechny rodiny již vychovaly nebo vychovávají své biologické děti. Ve třech rodinách vychovávají pěstouni dítě s postižením. Kontakt na jednu pěstounskou rodinu jsem dostala z Krizového centra, ostatní kontakty jsem dostala od známých a od pěstounů, s kterými jsem již rozhovor

dělala a kontakt na jednu pěstounskou rodinu jsem dostala z dětského domova, ve kterém byly děti před umístěním do rodiny. Oslovila jsem celkem šest pěstounských rodin a mého výzkumu se zúčastnily všechny rodiny.

	Děti s postižením	získání kontaktů			
		od pěstounů	z DD	od příbuzných	z Krizového centra
Res. 1			ano		
Res. 2				ano	
Res. 3		ano			
Res. 4	ano				ano
Res. 5	ano			ano	
Res. 6	ano	ano			

7. 4 Charakteristika respondentů

Respondent 1

Pěstouny je manželský pár. Oba manželé jsou v invalidním důchodu. Pěstounské péči se věnují více než jeden rok a stejnou dobu mají také v péči dvě děvčata ve věku 11 let a 13 let. Děvčaty jsou biologické sestry a jsou to jejich první svěřené děti. Pěstouni mají již dvě dospělé děti, které s nimi už nežijí. S dospělou dcerou jsou v kontaktu přes e-mail a jednou za rok jezdí na návštěvu, protože žije v zahraničí. Se synem jsou v pravidelném kontaktu. Kontakt na pěstouny jsem dostala z dětského domova. U rozhovoru byli přítomni oba manželé.

Respondent 2

Pěstouny je mladý manželský pár, ale rozhovor jsem dělala jen s pěstounkou. Pěstounské péči se věnují dva roky. V péči mají chlapce ve věku 4 roky a holčičku, které jsou 2 roky. Obě děti jsou biologičtí sourozenci a děti cizinců, které se narodili na území České republiky. Chlapce mají pěstouni v péči dva roky a holčičku jeden rok. Obě děti byly před umístěním do rodiny v kojeneckém ústavu. O holčičce se pěstouni dozvěděli, když si chlapce přivezli. Tyto děti jsou jejich první svěřené děti. Pěstouni mají dvě biologické holky ve věku 6 let a 3 roky. Kontakt na pěstouny jsem dostala od prarodičů, kteří se znají s matkou pěstounky. Od těchto pěstounů jsem dostala další dva kontakty na pěstouny.

Respondent 3

Pěstouny jsou manželé, kteří se pěstounské péči věnují 4 roky. Žena má z prvního manželství dvě již dospělé děti a muž má rovněž z prvního manželství dvě dospělé děti. Všechny čtyři děti žijí mimo domov. Dospělým dětem je 29, 28, 26 a 24 let. Spolu mají dceru, které je 8 let. V péči mají holčičku ve věku 5 let, kterou mají v péči čtyři roky. Je to jejich první svěřené dítě. Kontakt na pěstouny jsem získala od pěstounů, s kterými jsem rozhovor již dělala.

Respondent 4

Děti vychovávají manželé, které mají již dospělé tři děti. Dvě děti žijí mimo domov a syn bude letos maturovat, je mu 19 let a žije společně s rodiči a svěřenými dětmi. Pěstounské péči se věnují 11 let. V péči mají šest dětí. Dvě dívky, sestry, ve věku 15 a 13 let, dva bratry ve věku 14 a 13 let, mladší je hluchoněmý a také měl mozkovou obrnu, dále je v rodině osmi letý chlapec, který je neslyšící a nakonec pěti letý chlapec, který je v rodině jen krátce. Sestry jsou v pěstounské péči již 11 let, 14 ti letý chlapec je v rodině 8 let a jeho bratr 7,5 let. Osmi letý chlapec je v rodině tři roky a nejmladší cca jeden měsíc. Než děti přišly do rodiny, byly všechny v ústavech. Kontakt na pěstounskou rodinu jsem dostala z Krizového centra.

Respondent 5

Děti vychovává manželský pár. Pěstounské péči se věnují deset let. Pěstounka má z prvního manželství dvě dospělé děti, které žijí mimo domov. Dospělým dětem pěstounky je 20 a 22 let. V péči mají holčičku ve věku 8 let, která je v rodině šest let. Holčička má autismus a epilepsii. Nyní chodí do první třídy. Dále ještě vychovávají biologické děti, chlapce a děvče ve věku 13 a 11 let. Kontakt na pěstounku jsem dostala od mé tety, která setkání předběžně domluvila.

Respondent 6

Pěstounka vychovává svěřené dítě sama. Pěstounské péči se věnuje už 15 let. V péči má dívku ve věku 20 let, která je v rodině již 15 let. Dívka má Downův syndrom a bezlepkovou dietu. Nyní má povinnou školní docházku za sebou, ale dodělává si kurz pro doplnění základů vzdělání. Pěstounka má už tři dospělé děti (42, 32 a 30 let), z nichž syn, kterému je 30 let, žije s matkou a svěřenou dívkou. Pěstounka je již v důchodu. Kontakt jsem dostala od pěstounů, s kterými jsem už dělala rozhovor. Domlouvaly jsme se přes e-mail.

	Věk svěřených dětí	Příchod do rodiny v...	Odkud děti přišly	Biologické děti
Res. 1	2; 11 a 13 let	v 10 a 11 letech	z DD	2 dospělé
Res. 2	2; 4 a 2 roky	ve 2 a 1 roce	z KÚ	
Res. 3	1; 5 let	v 11 měsících	z KÚ	5; 29, 28, 26, 24,8 let
Res. 4	6; 15, 14, 13, 13, 8 a let	v 4 a půl, 2, 6, 5, 5 a 5 let	z DD a KÚ	3 dospělé
Res. 5	1; 8 let	ve 2 letech	z KÚ	4; 22, 20, 13 a 11 let
Res. 6	1; 20 let	v 5 a půl let	z DD	3; 42, 32 a 30 let

	Délka PP	Manželé	Jen pěstounka
Respondent 1	Přes 1 rok	ano	
Respondent 2	2 roky	ano	
Respondent 3	4 roky	ano	
Respondent 4	11 let	ano	
Respondent 5	10 let	ano	
Respondent 6	15 let		ano

7. 5 Průběh rozhovorů

Respondent 1

Když jsem pěstounce volala, byla velmi ochotná, vysvětlila jsem jí, proč jí volám. Domluvily jsme se na termínu, kdy by se jí hodila moje návštěva.

Rozhovor probíhal u pěstounů doma, konkrétně v kuchyni, která na mě působila stísněně. Ale na rozhovor to velký význam nemělo. Rozhovor probíhal bez problémů. Na všechny položené otázky pěstouni odpověděli, jen některé otázky jsem pěstounům musela vysvětlit, na co se jich ptám. Pěstouni na mě působili příjemně, a neměla jsem pocit, že by se některé otázky vyhýbali. U rozhovoru byli přítomni oba manželé.

Respondent 2

Rozhovor probíhal u pěstounů v domě, v obývacím pokoji s kuchyní. Při rozhovoru byla přítomna jen pěstounka. Rozhovor probíhal s chvilkovými přerušeními, jelikož pěstounka občas odběhla, když děti něco potřebovaly. Pěstounka na mě působila dobře a neměla problém s odpověďmi na otázky. Trochu mě zarazilo, když jsem vešla do obývacího pokoje a pěstounka mi sdělila, že na mě zapomněla. Věděla, že mají být doma, ale zapomněla proč. V rozhovoru jsem se cítila dobře a pěstounka mi na všechny otázky odpověděla vyčerpávajícími odpověďmi. Když jsem jí položila otázku, která se týkala reakce příbuzných na to, že se chtějí stát pěstouny, sdělila mi, že byl její otec proti tomu a že s tím dodnes nemůže smířit. Na pěstounce bylo vidět, že jí to mrzí. Než

jsem odešla, dostala jsem ještě kontakt na dvě pěstounské rodiny. Pěstounka na mě působila dobře a neměla problém s odpověďmi na otázky

Respondent 3

Rozhovor probíhal u pěstounů v bytě, konkrétně v kuchyni. Rozhovor jsem dělala jen s pěstounkou. Obě holky byly doma. Starší byla ve svém pokoji a mladší (svěřená holčička v péči) se dívala v obývacím pokoji na pohádku. Na rozhovor jsme měly klid a probíhal bez problémů. Z rozhovoru nás na moment vyrušil telefon, když volal biologický syn pěstounky. Při rozhovoru jsem se cítila příjemně. Paní byla velmi ochotna, k odpovědím jsem jí nemusela nutit a vyjadřovala se velmi jasně.

Respondent 4

Pěstounce jsem volala a domluvily jsme si schůzku v jednom nákupním centru. Ale nakonec rozhovor probíhal ve speciální škole.

Nejdříve se to trochu zkomplikovalo, protože jsem na pěstounku čekala na předem domluveném místě, ale nakonec jsme se sešly jinde. Musela jsem se tedy přesunout jinam. Pěstounka na mě působila velmi příjemně, na všechny otázky mi odpověděla. Ale pokud byla otázka na všechny děti, odpovídala jen o těch sestřích, musela jsem se jí doptat i na ostatní děti, ale velký problém to nebyl. Myslím si, že to bylo tím, že přišly do rodiny jako první a také trochu tím, že mají problémy.

Respondent 5

Rozhovor probíhal u pěstounů doma, kde byla přítomna jen pěstounka. Rozhovor probíhal bez problémů, jen byl jednou přerušen telefonem jedenáctileté dcery. Při rozhovoru jsem se dozvěděla spoustu věcí, na které jsem se ani neptala, tento rozhovor probíhal hodnu a půl, byl tedy nejdelší ze všech rozhovorů, které jsem vedla. Rozhovor probíhal v obývacím pokoji. Cítila jsem se tam velmi dobře a uvolněně. Pěstounka byla ráda, že může své dojmy a zkušenosti někomu sdělit. Dozvěděla jsem se mnoho informací nad rámec mého očekávání.

Respondent 6

Rozhovor probíhal bez problémů a schůzku jsme si sjednali v jedné restauraci v Plzni. Pěstounka mi zodpověděla všechny moje otázky a vyprávěla i nad rámec položených otázek, stejně jak tomu bylo i u předchozího rozhovoru. Pěstounka byla velmi příjemná. Na odpovědi byla do jisté míry připravena, protože jsem jí poslala otázky dopředu. Pěstounka byla velmi ochotná, stejně jako u předchozích rozhovorů.

7. 6 Prezentace výsledků

Délka PP

Nejkratší dobu se PP věnují pěstouni, kteří PP vykonávají více než jeden rok. Nejdéle se PP věnuje pěstounka, která dělá PP už 15 let. Dále se pěstouni PP věnují 2, 4, 10 a 11 let.

Partneři

V pěti rodinách se na výchově dětí podílí oba manželé a v jednom případě vychovává svěřené dítě jen pěstounka, z důvodu úmrtí manžela.

	Délka PP	Partner
Respondent 1	Více než 1 rok	ano
Respondent 2	2 roky	ano
Respondent 3	4 roky	ano
Respondent 4	11 let	ano
Respondent 5	10 let	ano
Respondent 6	15 let	

Pomoc při výchově

Ve čtyřech rodinách pomáhají babičky a z toho ve třech rodinách pomáhají i dospělá děti a širší rodina. Pomoc je většinou při hlídání, pokud pěstouni musí někam odjet.

	Babičky (prarodiče)	Dospělé děti	Širší rodina
Respondent 1			
Respondent 2	ano		
Respondent 3	ano	ano	
Respondent 4	ano		
Respondent 5	ano	ano	
Respondent 6		ano	ano

Důvod k rozhodnutí PP

Tři pěstounské rodiny se rozhodly stát se pěstouny, protože měly už odrostlé děti, které doma už nežijí, z toho jedna rodina, chtěla, aby nejmladší dítě nebylo doma samo. Jedné rodině bylo dětí líto a po narození první dcery pro ni chtěli sourozence. Jedna rodina chtěla pro nejmladší dceru rovnoprávného sourozence. A jedna pěstounka uvedla, že se k PP dostali oklikou, když nabízela své kamarádce, která nemohla mít děti, aby si nějaké osvojili. Potom doma uvažovali a dospěli k tomu, že to zkusí.

Očekávání

Dvě pěstounské rodiny se k tomu nepřímo vyjádřily, z toho jedna pěstounská rodina toto zatím nehodnotí, protože si myslím, že na nějaké hodnocení je to ještě brzy, ale uvedli, že mají doma veselo. A jedna pěstounka doufá, že svěřené děti dobře vychová a že mají rodinu. Ve dvou rodinách se očekávání naplnilo, protože byli připraveni na horší a na problémy. (jedna rodina měla předpěstounskou přípravu a jedna rodina má

dítě s Downovým syndromem) U jedné rodiny se očekávání nenaplnilo z důvodu vrácení dětí a zhroucení pěstounky, dále pěstouni chtěli zdravé dítě (mají dítě s autismem), to se nenaplnilo, ale naplnilo se, že chtěli dát dítěti domov. A jedna pěstounka uvedla, že se některá očekávání naplnila a některá nenaplnila: „*Naplnilo, že teda ten život nebude stereotypní, to jsem se bála, aby se nestalo. Tak to očekávání se splnilo, a nenaplnilo, že teda říkali, že nemáme čekat žádný vděk od těch dětí, tak u některých opravdu je, ale u každého je úplně jinak. To mě nenapadlo, že existuje dítě, které neví, co s hračkou.*“

	Nevyjádření	Naplnění očekávání	Nenaplnění očekávání	něco se naplnilo a něco ne
Res. 1	ano			
Res. 2	ano			
Res. 3		ano		
Res. 4				ano
Res. 5				ano
Res. 6		ano		

Reakce příbuzných

Ve čtyřech rodinách reagovali příbuzní kladně, dobře. U dvou rodin nebyla reakce příbuzných moc pozitivní, z toho jedna pěstounka (R. 2) uvedla toto: „*No můj tatí, ten mi řekl, že jsme opravdu blázni. Babi Zdena, tak za žádnou cenu nechtěla, abychom si brali cizí dítě a teď je spokojená. A moje mamí, ta byla taková benevolentní, té to nevadilo. No tatí ten se s tím nemůže srovnat ještě dneska, že je máme.*“ Takže nejdříve převažovala záporná reakce. A druhá rodina si musela rozhodnutí prosadit a probojovat. (R. 5) V současné době berou příbuzní ve všech rodinách děti dobře.

Svěřené děti v péči

Ve třech rodinách mají v péči pěstouni jen jedno dítě. Jedné holčičce je pět let, druhé je osm let a ve třetí rodině je 20 ti letá dívka. Ve dvou rodinách jsou dvě děti, sourozenci. V jedné rodině jsou dvě dívky ve věku 11 a 13 let a ve druhé jsou opět sourozenci, chlapec ve věku 4 roky a dvouletá holčička. A v poslední rodině je šest dětí, dvě sestry ve věku 13 a 15 let, dva bratři ve věku 14 a 13 let a potom ještě dva chlapci ve věku 8 a 5 let

	Res. 1	Res. 2	Res. 3	Res. 4	Res. 5	Res. 6
Biologické děti v rodině		6. a 3. roky	8 let	19 let	11 a 13 let	30 let
BD mimo rodinu	2 děti		29, 28, 26 a 24 let	2 děti	20 a 22 let	32 a 42 let
Svěřené děti - věk	11 a 13 let	4 a 2 roky	5 let	14, 14,13, 13, 8, 5 let	8 let	20 let
Od kolika v PP	10 a 11 let	2 a 1 rok	11 měsíců	4,5; 2, 6, 5, 5, 5 let	2 roky	5,5 let
Z DD	ano			ano		ano
KÚ		ano	ano	ano	ano	

Od kdy jsou svěřené děti v PP a kde byly před tím

1. respondent – od 10 a 11, byly v DD
2. respondent – od 2 let a od 1 roku, byli v kojeneckém ústavu
3. respondent – od 11 měsíců, byla v kojeneckém ústavu
4. respondent – od 4,5 roku, od 2 let, od 6 let, od 5 let, od 5 a od 5 let. Všechny děti byly v ústavech.
5. respondent – necelé dva roky, byla v DD
6. respondent – od 5 a půl roku, byla v DD

Pokroky

Ve dvou rodinách pěstouny pokroky překvapily.

	Vše v pořádku (bez překvap.)	Pozitivně překvapeni	Malé pokroky	Vše se vyrovnalo do roku
Res. 1	ano			
Res. 2		ano		
Res. 3				ano (opoždění)
Res. 4	ano			
Res. 5			ano	
Res. 6		ano		

Vystřídané děti

V pěti rodinách se nevystřídaly žádné děti. Děti, které si pěstouni na počátku pěstounské péče vzali, jsou v rodinách stále. V jedné rodině byly dvě holky (Romky), které pěstouni museli po roce a půl vrátit, protože to psychicky nezvládli a jedna holka měla velké psychické problémy a děti nebyly ani určené do rodiny. (R. 5)

Navazování kontaktů, změna chování

Ve třech případech probíhalo navazování kontaktu dobře, v pořádku, z toho u jedné holčičky trvalo půl roku, než si na všechny příbuzné zvykla. U holčičky s autismem, bylo navazování kontaktů složitější, získávání probíhalo přes pejsky. Nejdříve měla odstup. U holčičky s Downovým syndromem trvalo rok, než pochopila, že nemůže s každým odejít a po každém lézt. Z důvodu, že nemluvila, tak všechno odmítala vztekem a potom začala mluvit. Když přišly dvě sestry do jedné rodiny, tak si na sebe nemohly zvyknout. Potom se vše dostalo do normálu.

Jaké byly pokroky

U dívky s Downovým syndromem pokroky předčily to, co pěstouni očekávali. V jednom případě to bylo složité (autismus), dívka nechodila. Ve dvou případech byly pokroky znát. V jedné rodině bylo dítě fyzicky a psychicky zaostalé a během roku to dohnala. V jedné rodině byly velké pokroky, kde se chlapec rychle naučil mluvit a u něj a sestry se rychle odstranily pleny. Velké pokroky dělají stále.

Obtíže při PP

Jedna pěstounská rodina uvedla, že pro ně nebylo ani nic těžkého, jen si mysleli, že jim soud děti nedá kvůli věku. Druhá rodina uvedla, že byly pro ně těžké soudy a úřady, které se táhly. Pro další rodinu byl těžký první půl rok, než si holčička zvykla na nové prostředí. V další rodině bylo těžké období, když nastoupila jedna dívka do puberty a začaly se objevovat deprese. Pro další rodinu bylo obtížné pochopit, jak dítě potřebuje odlišnou výchovu. A pro pěstounku, která vychovává nyní svěřené dítě sama, bylo obtížné, když zemřel její manžel a v té době nebyly žádné služby pro pěstouny a žádné poradenství

Dovedené děti do dospělosti

Žádná rodina nedovedla děti do dospělosti, protože děti, které jsou nyní v rodině, jsou pěstounů první děti. Jen jedna rodina měla v PP dvě romské holčičky a po roce a půl je museli vrátit z důvodu zhroucení pěstounky a velkým psychickým problémům jedné holčičky, které ani nebyly určené do rodiny. Pěstounka mi sdělila toto: „*Ty začátky byly takové složité. My jsme měli napřed dvě děti v péči a po roce a půl jsme je museli vrátit, nezvládli jsme to, psychicky vůbec a bylo to taky tím, že jsme se neměli na koho obrátit nebo obraceli jsme se, ale nikdo nám nechtěl pomoc. A bylo to o problémech jedné té holčiny, to byly nějaké veliké psychické problémy, ony teda byly Romky a řekla bych, že to soužití s tou bílou rodinou jim nesesdlo. My jsme se potom s odstupem času dozvěděli, že vůbec nebyly určené do rodiny.*“

Biologické děti

Všechny rodiny mají své biologické děti. Pět rodin má dospělé biologické děti, které s nimi již nežijí. (R. 1 - dvě dospělé děti; R. 4. - 29 let, 28 let, 26 let, 24 let, 8 let; R. 4. - dvě dospělé děti, 19 let; R. 5. - 20 let, 22 let – nežijí v rodně, 11 let, 13 let; R. 6. - 42 let, 32 let, 30 let) Jedna rodina má dvě biologické holky ve věku 6 a 3 roky. (R. 2.)

Kontakt biologických dospělých dětí

Pět rodin má dospělé biologické děti a téměř všichni žijí mimo domov. Všechny biologické děti udržují pravidelný kontakt s rodinami a jezdí na pravidelné návštěvy. Dvě dcery ze dvou rodin žijí v cizině – kontakt není moc pravidelný.

Problémy s dětmi

Dvě rodiny uvedly, že s dětmi moc problémy nemají (R. 1. a R. 6). Dvě rodiny mají problémy, které souvisí s pubertou (R. 4. a R. 5.), z toho v jedné rodině byly problémy s dívkou i ve škole než začala brát léky (R. 4.). V jedné rodině je chlapec, který umí být někdy pěkně vzteklý, jinak zatím problémy nejsou (R. 2.). A v jedné rodině biologický mladší syn bral drogy a hrál na automatech, nyní je bezproblémový. Problémy nejsou ani s ostatními dětmi. (R. 3).

Vztah biologických a svěřených dětí

Ve všech rodinách je vztah takový, jako by byli biologičtí sourozenci a chovají se k sobě jako by byli jedna rodina.

Fungování mezi dětmi

Ve všech rodinách mezi sebou děti fungují normálně, dobře (výborně). V rodinách občas vzniknou nějaké hádky. V jedné rodině chlapec v péči si hraje více s biologickou dcerou rodičů než s jeho vlastní sestrou (R. 1). A v jedné rodině, když se někdo s někým nepohodne, tak jde za druhým (R. 4).

Pravidla

Ve všech rodinách jsou zavedena pravidla, z toho ve čtyřech rodinách to jsou domácí práce nebo pomoc v domácnosti (úklid,...). (R. 1, R. 4, R. 5 a R. 6) Ve dvou rodinách to je denní režim. (R. 2 a R. 3) Dvě pěstounky uvedly, že na dodržování pravidel musí občas dohlédnout. (R. 4 a R. 5)

Porušení pravidel – potrestání

Skoro ve všech rodinách přijde po porušení pravidel nějaký zákaz, většinou oblíbené činnosti, televize nebo počítače. V jedné rodině je to ještě napomenutí (R. 4) a v další rodině to je domluva, jinak děti netrestají. (R. 3)

Konflikty

V rodinách jsou drobné konflikty přirozené věku dětem. Většinou vznikají kvůli tomu, že někdo někomu něco bere, když si děti něco řeknou nebo když jeden druhému něco udělá. V jedné rodině nejsou konflikty žádné (R. 6). Pěstouni konflikty řeší většinou domluvou nebo napomenutím.

Kapesné

Ve čtyřech rodinách je zavedené kapesné. (R. 1, R. 4, R. 5 a R. 6) Ve dvou rodinách kapesné zavedené nemají. (R. 2 a R. 3)

Výše kapesného

Ve všech čtyřech rodinách je výše kapesného cca 200 korun na měsíc. A v jedné rodině si děti přivydělávají splněním domácích prací, ale například za špatnou známku se jim peníze odečítají nebo za dobré známky se oceňuje penězi. (R. 5)

Čas, stanovený přípravám do školy, kolik času denně, kontrola

V rodinách přesně čas stanovený není, ale většinou když přijdou děti ze školy, tak se učí a dělají úkoly. Nebo když přijdou ze školy, tak se naobědvají, jdou ven nebo si chvilku odpočinou a potom dělají úkoly a učí se. V jedné rodině to je individuálně. (R.

3) Také podle počasí. V jedné rodině mají stanovený čas od 17:00 – 19:00 (R. 5) a v další rodině se dívka k přípravám do školy věnuje od 16:00 (R. 6). Někteří kontrolují, zda se věnují přípravám do školy. Kontroly probíhají, když potřebují děti z učiva přezkoušet, když potřebují pomoci s něčím do školy. Pěstounky se učí jen s mladšími dětmi nebo s dětmi, které mají problémy.

Problémy ve škole

V žádné rodině nemají děti velké problémy ve škole. Jedna holčička se hůře učí (R. 1), jedna holčička je spíše takový samotář a těžko si zvyká na nové lidi (R. 3) a v jedné rodině měla nejstarší dívka problémy ve škole, ale od té doby co bere léky je to lepší (R. 4). A dívka s Downovým syndromem byla šikanovaná, když se dívku snažili integrovat do běžné základní školy. Děti s kázní ve škole problémy nemají.

Přání

Děti moc velká přání, se kterými by si rodiče (pěstouni) nevěděli rady, nemají. Jsou to přání jako například panenka Barbie. Jsou to běžná přání. Jedna holčička má přání být dobrou mámou a mít hodně dětí. Dvě dívky z jedné rodiny mají přání mít koně. Vyřešilo se to tak, že až holčička vyroste, tak by byla možnost chodit do jízdárny (R. 3). A v druhé rodině má 11 ti letá holčička přání mít také koně, tam se o koni uvažuje, až holčička povyroste, aby se o něj dokázala postarat (R. 5).

Speciální potřeby

Speciální potřeby mají děti ze čtyř rodin. V jedné rodině berou holky léky. Ve druhé rodině jsou dva chlapci s postižením (hluchoněmý a neslyšící), kteří potřebují doprovod do školy a pomoc při oblékání. Ve třetí rodině je dívka s Downovým syndromem, která má ještě bezlepkovou dietu, potřebuje své vlastní jídlo a jiný přístup vzhledem k postižení. A ve čtvrté rodině je holčička s autismem, která má navíc ještě epilepsii. A i když jí je osm let je stále na plenách a biologická dcera je astmatička. Ve dvou rodinách nemají děti žádné speciální potřeby.

		Postižení			
	Léky	Hluchoněmý	Neslyšící	Downův sy. +bezlepková dieta	Autismus + epilepsie
Res. 1	ano				
Res. 2					
Res. 3					
Res. 4		ano	ano		
Res. 5					ano
Res. 6				ano	

Zkušenosti ve výchově biologických dětí

Všechny rodiny využily zkušenosti s výchovou biologických dětí ve výchově svěřených dětí. Byly to zkušenosti ohledně stravy, když byly děti malé nebo se spaním, zkušenosti s výchovou předchozích dětí, zkušenosti s učním, zkušenosti s chováním mezi lidmi.

Odlišování mezi biologickými a svěřenými dětmi

Žádná rodina rozdílů ve výchově nedělá. Dvě rodiny si myslí, že by tam ten rozdíl měl být, ale ve smyslu přístupu k nim, ne všechno se dá dětem říci narovinu. (R. 4, R. 5) Jedna pěstounka uvedla, že u nich se toto neuplatňovalo, ale že biologické děti by měly vědět, že oni jsou ty první (R. 6).

Čtyři rodiny si myslí, že pěstouni dělají rozdíl mezi biologickými a svěřenými. Jedna pěstounka se úplně nevyjádřila a jedni pěstouni nemají kontakt s jinými pěstouny, takže to nemohou posoudit.

Charakteristika výchovy

Tři rodiny se shodly na tom, že by ve výchově měla být nějaká pravidla a hranice, z toho jedna pěstounka uplatňuje demokratickou výchovu. Jedna pěstounka vychovává děti, jako vychovávali rodiče jí. A dvě pěstounky se shodly na tom, že se jako pěstouni

snaží být důslední, z toho jedna uvedla, že někdy je až moc důsledná a druhá uvedla, že chtějí být spravedliví, upřímní, snaží se nepřehánět přísnost a chtějí si dost popovídat o problému.

	Důsled- nost	Spol. řeš. problémů	Trpělivost	Spravedlnost, upřímnost,	Kamarádsky
R. 1	ano				
R. 2	ano		ano		
R. 3	ano				ano
R. 4	ano				
R. 5	ano	ano		ano	
R. 6	ano	ano			

Častá výchova pěstounů podle zkušenosti respondentů.

Dvě rodiny nemají kontakt s ostatními pěstouny. Dvě rodiny uvedly, že úspěch je v rodinách, kde mají pěstouni své biologické děti. Jedna pěstounka uvedla, že se pěstouni hodně snaží. A poslední pěstounka uvedla, že mají na děti velká očekávání, která nemohou děti splnit.

Biologičtí rodiče svěřených dětí

Ve třech rodinách nemají děti žádný kontakt s biologickými rodiči. Ve dvou rodinách mají kontakt s biologickými rodiči (R. 3, R. 4). A v poslední rodině byl kontakt s biologickým otcem jen jednou a to po 20 letech a dívka nevěděla, že to byl její otec. (R. 6)

Reakce na biologické rodiče.

V jednom případě na biologické rodiče holčička reaguje jako na pěstouny. A v druhém případě se biologická matka ozývala nepravdělně a jedna dívka měla

z návštěvy matky panickou hrůzu, má trauma a matky se bojí obě dívky. U nejmladšího chlapce ve stejné rodině píše tatínek pohledy. (R. 4)

Vliv kontaktu s biologickými rodiči

Na jednu dívku má kontakt s biologickou matkou takový vliv, že dívka se bojí a má z návštěvy panickou hrůzu a dívka potom skončila na lécích. (R. 4)

Odborná pomoc

Čtyři rodiny již vyhledaly nějakou odbornou pomoc. V jednom případě to je PPP a kontroly na dětské psychiatrii. (R. 1) Ve druhém případě je to pomoc Krizového centra, kam pěstouni dochází s oběma sestrami. (R. 4) Ve třetím případě je to pomoc psychiatra, neurologa a odborníků různých sdružení, kteří se věnují autismu. (R. 5) V posledním případě dochází dívka k rodinnému terapeutovi. (R. 6) A ve dvou rodinách pěstouni zatím žádnou odbornou pomoc nevyhledali, ale ví s kým se případně poradit.

Vzkaz zájemcům o PP

Pěstouni se moc neshodli a řekla bych, že vzkaz byl podle toho, co oni prožili a jaké mají zkušenosti s PP. Jen dvě pěstounky se shodly na trpělivosti, z toho jedna udává ještě důslednost (R. 2) a druhá nadhled nad problémy (R. 6). V jedné rodině pěstouni uvedli, ať se toho zájemci nebojí a jdou do toho (R. 1). Ve druhé zase aby si pěstouni „adoptovali“ i biologické rodiče. (R. 3) V další, aby si pěstouni nedělali iluze. (R. 4) A v poslední rodině pěstounka vzkázala, aby si to hodně rozmysleli, poradili se se širší rodinou, zvážili, zda to všechno zvládnou a doporučila by také hostování, než si nějaké dítě vezmou. (R. 5)

7.7 Interpretace výsledků

V empirické části jsem si zvolila tři výzkumné otázky. Byly to tyto otázky: Jaké styly výchovy používají pěstouni při výchově svěřených dětí? Jaké používají pěstouni

odměny či tresty? Existují odlišnosti ve výchově biologických dětí a dětí svěřených do pěstounské péče?

V první výzkumné otázce jsem došla k těmto výsledkům: Polovina respondentů se shodla na tom, že ve výchově jsou důležitá pravidla a hranice, které se mají dodržovat. Ve výchově dětí se vyskytuje demokratická výchova. Rodiče se snaží s dětmi o problému hovořit a společně najít řešení. Ve druhé otázce jsem došla k tomuto: Pěstouni například porušení pravidel trestají zákazem oblíbené činnosti, například zákazem televize nebo počítače. Pěstouni se shodli, že přísné tělesné (fyzické) tresty nepoužívají, kromě občas nějakého pohlavku. A ve třetí otázce jsem pomocí odpovědí od respondentů došla k těmto výsledkům: Všechny pěstounské rodiny se shodly, že rozdíly ve výchově biologických a svěřených dětí nedělají. Ale zároveň většina pěstounů si myslí, že obecně pěstouni rozdíly mezi biologickými dětmi a svěřenými dětmi dělají, například oblečením, a že u některých je to hodně vidět. Dvě pěstounky uvedly, že by měl být rozdíl v přístupu, ve smyslu, že ne vše se může svěřených dětem říci narovinu.

IV. Diskuze

Tato bakalářská práce se zabývá výchovnými postoji pěstounů. V této části mé bakalářské práce bych se chtěla věnovat diskuzi nad dosaženými výsledky. Mým cílem bylo zjistit vědomé i nereflektované postoje pěstounů. Mezi vědomé postoje považuji tu skutečnost, že pěstouni charakterizovali svou výchovu a dále způsoby trestání. Dílčím cílem bylo zachytit kontext změn a vývoje výchovných postojů pěstounů. Tuto změnu jsem zachytila u jedné pěstounské rodiny. Rodina měla v péči svěřené dvě romské dívky, které museli vrátit z důvodu psychickým problémů jedné z dívek. Z této zkušenosti se pěstouni poučili a při svěřením další dívky do péče, už věděli čemu se vyvarovat.

Z odpovědí pěstounů jsem získala následující výsledek. Na výzkumnou otázku, zda používají pěstouni odměny či tresty, odpověděli všichni pěstouni, že jako trest například při porušení nějakého z pravidel, používají zákaz oblíbené činnosti, například zákaz televize či počítače. Všichni pěstouni uvedli, že tělesné (fyzické) tresty nepoužívají, ale zároveň uvádějí, že občas uplatní nějaký pohravek. Ale i pohravek je fyzický trest. (Trélaün. 2005) Trélaün také uvádí, že pohravy a výprasky mají ve výchově jen krátkodobé účinky. (Trélaün. 2005) Podle Čápa je fyzický trest ponižující způsob, který navíc posiluje agresivitu u dětí. (Čáp, 1993) Z toho mi vyplývá, že pěstouni pohravek nepovažují za přísný fyzický trest, ale že jde spíše o „výchovný prostředek“. Co se týče odměn, pěstouni uvedli, že velké dárky jen tak nedávají. Myslím si, že toto je dobře, děti si uvědomí, že po každé, když něco udělají dobře, nedostanou nějakou odměnu. Udělat něco dobře je samozřejmost. Ale souhlasím s tvrzením jedné pěstounky, která uvedla, že děti dostanou na týden určitou částku kapesného a k této částce si nějaké peníze přivydělají tím, že například uklidí, umyjí nádobí atd. Čáp tvrdí, že pokud rodiče dětem platí za to, že vykonají domácí práce, narušuje se tím vztah mezi rodičem a dítětem. (Čáp, 1993) Na jednu stranu je to asi pravda. Děti se naučí, že když něco udělají, očekávají za to finanční odměnu. Děti z této rodiny zároveň dostávají ohodnocení penězi za známky, pokud dostanou dobrou známku, ohodnotí se určitou částkou, pokud ale dostanou známku špatnou, peníze se jim naopak odečtou. Děti se naučí, že vše není

ohodnoceno kladně, ale že to jde i obráceně. To znamená, že pokud nesplní to, co mají, nedostanou slíbenou odměnu. Myslím si, že toto má i motivační význam.

Z výpovědí pěstounů na výzkumnou otázku, týkající se dělání rozdílů mezi biologickými dětmi a dětmi svěřenými v pěstounské péči jsem získala tento výsledek. Pěstouni uvedli, že rozdíly mezi biologickými a svěřenými dětmi nedělají. Ale zároveň většina pěstounů připouští, že všichni pěstouni rozdíly mezi biologickými a svěřenými dětmi určitě dělají. Musím si tedy položit otázku, zda si pěstouni rozdíly mezi biologickými a svěřenými dětmi dělají, ale neuvědomují si je nebo si je jen nechtějí připustit. Dvě pěstounky zároveň uvádějí, že je někdy potřeba dělat rozdíly ve smyslu v přístupu k biologickým a svěřeným dětem, že ne vše je možné říci svěřeným dětem narovinu. S touto výpovědí souhlasím, myslím si, že svěřeným dětem v péči by se měly určité věci říkat opatrněji, například ty, co se týkají jejich původní rodiny. Jedna pěstounka uvedla, že holčičce s postižením, kterou mají v péči, nemůžou něco říci tak drsně jako to třeba řeknou biologickým dětem. Myslím si, že není dobré před svěřenými dětmi urážet nebo nějak nevhodně mluvit o jejich původní biologické rodině. Špaňhelová zdůrazňuje, že by se dětem mělo vše říkat konkrétně a nepoužívat slova, která dítě nezná. Dítě nemusí vědět, co po něm chceme. Rodiče by neměli být rychlí a ukvapení. V takové situaci občas řeknou věci, které je poté mrzí. Mezi rodiči a dětmi by měl být takt. To znamená, že rodiče by neměli dítě před druhým člověkem zesměšňovat, shazovat ho nebo říkat různé poznámky, které se ho mohou dotknout. (Špaňhelová, 2009)

V. Závěr

V mé bakalářské práci jsem se věnovala výchovným postojům pěstounů. V teoretické části jsem se zabývala náhradní rodinnou péčí, kde jsem se dotkla opatrovnictví, poručenství, osvojení a pěstounské péče. Dále jsem se v teoretické části věnovala tématům, týkající se biologických rodičů svěřených dětí v pěstounské péči, výchově, a to postojům rodičů a výchovným prostředkům jako je odměna a trest. Dále jsem se zabývala problematikou dětí s postižením v pěstounských rodinách, a to konkrétně dětem s Downovým syndromem a dětem s autismem, protože děti s postižením jsou do pěstounské péče často umisťovány.

V empirické části bakalářské práce jsem se zabývala kvalitativním výzkumem. Odpovědi od respondentů jsem získávala pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory jsem prováděla se šesti pěstounskými rodinami. V této části jsem se dále zabývala vyhodnocením výsledků mého výzkumu.

V mé práci jsem si zvolila tyto cíle:

1. Zjistit vědomé i nereflektované výchovné postoje pěstounů.

Pěstouni se shodli na tom, že jsou důležitá pravidla a hranice, které se musí dodržovat. Dále pěstouni uvedli, že pokud dojde k porušení nějakého z pravidel, uplatňují potrestán formou zákazu nějaké oblíbené činnosti, jako je například zákaz televize nebo počítače. Co se týče přísných fyzických trestů, pěstouni uvádí, že tyto přísné tresty neuplatňují, ale že občas uplatní nějaký „výchovný pohrabeček.“ Pokud se jedná o výchovu dětí, pěstouni se snaží uplatňovat výchovu demokratickou, o problémech si promluvit a společně najít řešení. Dvě pěstounky uvedly, že je někdy dobré přistupovat odlišně k biologickým dětem a dětem svěřeným v péči, ve smyslu, že ne vše se může svěřeným dětem říci na rovinu. Všechny pěstounské rodiny uvedly, že tyto odlišnosti ve výchově nedělají. I když zároveň připouštějí, že pěstouni rozdíl ve výchově určitě dělají. Pěstouni svěřené děti vychovávají jako své biologické děti.

2. Dílčím cílem bylo zachytit kontext změn a vývoje výchovných postojů pěstounů. Jedna pěstounka uvedla, že již měli v péči dvě romské holčičky, které nakonec museli vrátit. Z tohoto případu se poučili a už věděli jak postupovat při svěřeni dalšího dítěte do péče, které je v pěstounské péči v současné době. Všechny pěstounské rodiny využily zkušenosti s výchovou biologických dětí do výchovy svěřených dětí v péči.

Má bakalářská práce by mohla být užitečná pro speciální pedagogy a zájemce o pěstounskou péči, protože bakalářská práce poskytuje autentické zkušenosti pěstounů. Bakalářská práce může být užitečná i pro pracovníky, kteří jsou s pěstouny v kontaktu.

V závěru mé práce bych chtěla poděkovat respondentům - pěstounským rodinám, kteří mi věnovali svůj volný čas.

VI. Zdroje

- 1) ARCHER, Caroline. *Dítě v náhradní rodině: nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.
- 2) BACUS, Anne. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-862-
- 3) BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.
- 4) ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.
- 5) ČÁP, Jan. *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 80-04-22967-0.
- 6) ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum ve spolupráci s nakladatelstvím a vydavatelstvím H + H, 1993. ISBN 80-7066-534-3.
- 7) ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1718-0.
- 8) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 9) KOVAŘÍK, J. a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
- 10) MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J. et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- 11) MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.

- 12) MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. třetí, rozšířené a přepracované. Praha: Sociologické nakladatelství (slon), 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- 13) MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- 14) NUSSBAUM, Cordula. *Rodina? S přehledem!*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1793-X.
- 15) PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
- 16) ROTREKLOVÁ, Eva. *Aktuální otázky náhradní rodinné péče: Sborník z III. celostátního semináře NRP*. Brno: Trialog, 2003.
- 17) SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. Třetí rozšířené vydání. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-126-X.
- 18) SEVERE, Sal. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-324-6.
- 19) SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- 20) ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- 21) ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2698-4
- 22) ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 2., přepracované. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-821-X.
- 23) TRÉLAÛN, Béatrice. *Překonávání konfliktů v rodině*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-935-6.
- 24) VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

- 25) ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Internetové zdroje

- 26) JEŽKOVÁ, Zuzana a Eva LABUSOVÁ. O nevhodných přístupech v rodičovské výchově, psychickém násilí a jeho vlivu na vývoj dítěte. *Šance dětem* [online]. 2012 [cit. 2013-04-27]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/o-nevhodnych-pristupech-v-rodicovske-vychove-psychickem-nasili-a-jeho-vlivu-na-vyvoj-ditete-48.html>
- 27) PETERKOVÁ, Michaela. Výchova dítěte v rodině. *Psychologické služby psyx.cz* [online]. 2008-2011 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.psyx.cz/texty/vychova-ditete-rodina.php>
- 28) Rodina. *Portál pro sociální oblast města Prahy* [online]. 2008-2011 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://socialni.praha.eu/jnp/cz/rodina/index.html>
- 29) ŠULOVÁ, L. Náhradní rodinná péče a její úskalí. *Dobromysl.cz* [online]. 2002 – 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z <<http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1211>>

Zákony

- 30) Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. v platném znění
- 31) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

VII. Klíčová slova

Pěstounská péče

Rodina

Výchova